

**Латинська мова
та медична термінологія
Частина I
Анатомічна термінологія**

**Робочий зошит
до практичних занять для здобувачів вищої медичної освіти
(спеціальність 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», 221 «Стоматологія»)**

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Харківський національний медичний університет

Латинська мова
та медична термінологія
Частина I
Анатомічна термінологія

Робочий зошит
до практичних занять для здобувачів вищої медичної освіти
(спеціальність 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», 221 «Стоматологія»)

Затверджено
Вченою радою ХНМУ
Протокол № 9 від 28.09.2024.

Харків
ХНМУ
2024

Латинська мова та медична термінологія. Частина I. Анатомічна термінологія: робочий зошит до практичних занять для здобувачів вищої медичної освіти (спеціальність 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», 221 «Стоматологія») / упоряд. Н. В. Дерев'янченко та ін. Харків ХНМУ, 2024. 80 с.

Упорядники Н. В. Дерев'янченко
' О. В. Литовська
 М. І. Колісник
 Т. В. Некрашевич
 О. О. Лелюк

Lectio prima

Заняття 1.

Тема: Фонетика.

Мета: засвоїти правила вимови і читання латинських слів. Знати особливості вимови дифтонгів, диграфів, окремих буквосполучень, слів грецького походження.

Алфавіт

Написання	Назва (укр.)	Вим,ова	Правила читання	Приклад
Aa	А	[а]		ála
Bb	Бе	[б]		bárbra
Cc	Це	[к]	1) перед а, о, u; приголосними; в кінці слова	córnu cráanium lac
		[ц]	2) перед е, і, у, ае, ое	cervix caélum
Dd	Де	[д]		déns
Ee	Е	[е]		rén
Ff	Еф	[ф]		fácies
Gg	Ге	[г]		génu
Hh	Ха, га	[г]		húmerus
Ii	І	[i] ¹		mínor
Jj	Йот	[й]		jejúnum
Kk	Ка	[к]		Kálium
Ll	Ел	[л']	завжди м'який	lábium
Mm	Ем	[м]		mámma
Nn	Ен	[н]		nérvus
Oo	О	[о]		ós
Pp	Пе	[п]		pés
Qq	Ку	[ку]	qu = [кв]	áqua
Rr	Ер	[р]		rádix
		[с]		sínus
Ss	Ес	[з]	між голосними, між голосним та m, n	Rósa tonsilítis
Tt	Те	[т]		túnica
Uu	У	[у]		úterus
Vv	Ве	[в]		vás
Xx	Ікс	[кс]		extérnus
Yy	Іпсілон/Ігрек	[і]	у словах грецького походження	systema
Zz	Зет	[з]	у словах грецького походження	zygóma
		[ц]	у словах негрецького походження	Zíncum

¹¹ **NB!** У словах, запозичених із давньогрецької мови, *i* перед голосним не йотується (Iodum [iódum])

Дифтонги

Сполучення двох голосних, яке вимовляється як один звук:

ae	[e]	cóstae [к'осте]
oe	[e]	oedéma [ед'ема]
au	[ав]	aúris ['авріс]
eu	[ев]	neútrum [н'евтрум]

NB! У словах, які закінчуються на *-eus*, *-eum*, сполучення голосних *eu* не є дифтонгом, тому кожен звук вимовляється окремо: núcleus [н'уклеус], peritóneum [періт'онеум].

Якщо у дифтонгах *ae*, *oe* звуки вимовляються окремо, то над *e* ставиться знак розділення – трема (¨): áër, Áloë.

Система приголосних

C	+ a, o, u + приголосний + в кінці слова	[к]	cáput [к'апут] crísta [кр'іста] lác [л'як]
	+ e, i, y, ae, oe	[ц]	céntrum [ц'ентрум], caécum [ц'екум]
S	між голосним, між голосним та m, n	[з]	vesíca [вез'іка] plásma [пл'язма]
	в інших випадках	[с]	sínus [с'інус]
Ti	перед голосним	[ці]	artílátio [артікул'яціо]
	перед приголосним	[ті]	palatínus [пал'ят'інус]
	після s/t/x перед голосним		míxtio [м'ікстіо], óstium ['остіум]

Поєднання приголосних з «и»

q+u+голосний = **[кв]** Quercus [кв'еркус]

ng+u+голосний = **[нгв]** língua [л'інгва]

ng+u+приголосний = **[нгу]** língula [л'інгуля]

Диграфи

Сполучення приголосних, які читаються як один звук (у словах грецького походження):

ch	[х]	brachium [бр'ахіум]
rh (rrh)	[р]	rhinitis [рін'ітіс]
th	[т]	thorax [т'оракс]
ph	[ф]	pharynx [ф'арінкс]

Питання для самоконтролю

1. Які особливості вимови голосних звуків у латинській мові?
2. Які особливості вимови приголосних звуків у латинській мові?
3. Що таке дифтонги і диграфи? Назвіть їх.
4. Які особливості вживання дифтонгів і диграфів у латинській мові?

Завдання 1. Підкресліть слова, в яких літера «с» читається як [ц].

Cíto, cáput, cervicális, cósta, caécum, aúctor, procéssus, coccygéus, encéphālon, cystítis.

Завдання 2. Підкресліть слова, в яких буквосполучення «ti» читається як [ці].

Articulátio, combústio, repetítio, solútio, míxtio, dilatátio, sanátio, granulátio, óstium, retína.

Завдання 3. Прочитайте, звертаючи увагу на вимову літер **g** та **h**.

Húmerus; haemoglobínium; génu; hypoglóssus; gingíva; os hyoídeum; haemangióma; hypertonía; gastrítis, hómo.

Завдання 4. Прочитайте, звертаючи увагу на вимову буквосполучень **ngu** та **qu**.

Sánguis, inguinális, únguis, língua, língula, ángulus, oblíquus, áqua, squáma, quadrátus, quántum sátis, quíntus, unguéntum, Quércus.

Завдання 5. Прочитайте, звертаючи увагу на вимову **дифтонгів**.

Oedéma, vénae, scápulae, líneae, tabuléttae, caécum, línguae, Eucalýptus, coerúleus, corpus vesícae félleae, vértebrae coccygéae, haematóma, eurnóë, dyspnóë, áër, aegrótus, gangraéna, poëta, aúctor.

Завдання 6. Прочитайте, звертаючи увагу на вимову **диграфів**.

Méntha, aéther, ásthma, ophthálmicus, encéphālon, rhinítis, oesóphagus, dysthyreósis, rhómbus, áphthae, cóncha, líchen, chóle, brónchus, labyrinthus, haemorrhagía, phárynx, phthísis, gnathalgía, nephrolithíasis, ophthalmorrhéxis, cirrhósis hépatis, Rhéum, Schizándra chinénsis, Anaesthesínium, Erythromycínium, Naphthyzínium, Phthivazídum.

Завдання 7. Прочитайте.

а) artéria, véna, nérvus, músculus, gastrítis, intérnus, ligaméntum, histológia, Iódu, májor, juguláris, jejúnium, supérior, fíbula, púlsus, púlmo, gýrus, Olýmpus, hypertonía, myóma, vértebrae, aúris, Aúrum, neútrum, pleúra.

б) cíto, fácies, cáncer, procéssus, recéssus, cáput, clavícula, scápula, súlcus, sceléton (skeléton), cránium, cytológia, cóccyx, glándula, gánglion, angína, fíbula, Kálium, keratóma, stásis, úsus, vísus, laésus, spásmus, ápex, lúx, lárynx, pléxus, thórax, thalámus, curátio, solútio, latína, Látium, lympháticus, articulátio, injéctio.

Завдання 8. Запишіть латинськими літерами слова, подані в українській транскрипції:

вена, нервус, корпус, тібіа, гангліон, гомо, гепар, сангвіс, рецессус, форамен, акустікус, постеріор, лігаментум, лябіум, дігітус, лінгва, лінгуля, утерус, денс моляріс, туніка фіброза, мускулюс біцепс, апекс пульмоніс, артікуляціо генус, туберкулюм каротікум, осса кранії, ваза кордіс.

Lectio secunda

Заняття 2.

Тема: Наголос у латинській мові. Граматичні категорії іменника.

Мета: Знати правила постановки наголосу у латинській мові.

Наголос

Наголос у латинській мові динамічний (силовий), тобто наголошений склад у слові вимовляється з більшою силою голосу, ніж ненаголошений. У латинській мові склади бувають довгі й короткі. Склад довгий, якщо в ньому довгий голосний, і короткий, якщо голосний у ньому короткий. Довгі голосні позначаються письмово надрядковою позначкою довготи (¯), короткі – позначкою короткості (˘).

1. Склади нумеруються з кінця слова.

2. Наголос ніколи не ставиться на перший склад з кінця, окрім випадків, коли цей склад – єдиний: **ós**.

3. У двоскладових словах наголос ставиться на другому складі з кінця: **ca-put**.

4. У багатоскладових словах, якщо другий склад з кінця – довгий, то наголос падає на нього, але якщо він короткий, то наголошується третій склад з кінця: **li-ga-mén-tum; scá-pŭ-la**.

2 склад

Голосний довгий:

1. Над ним є позначка довготи « ¯ »: **ca-nā-lis**.

2/ Дифтонг: **phar-ma-co-pāē-a**.

3. Стоїть перед двома або більше приголосними (крім диграфів): **pro-cē-ssus**

4. Стоїть перед **x, z**: **com-plē-xus**.

Голосний короткий:

1. Над ним є позначка короткості « ˘ »: **glan-dŭ-la**.

2. Стоїть перед іншим голосним, **h** або диграфом: **fa-cī-es, ex-trā-ho**.

3. Стоїть перед буквосполученням **b, p, d, t, c, g** з **r** або **l**: **ver-tē-bra, ce-rē-brum**.

Особливості наголошення

1. У латинізованих грецьких словах, які закінчуються на **-ia**, наголос ставиться на **í**: **hae-mo-rrha-gí-a**.

2. У прикметниках грецького походження із закінченням **-eus** наголос ставиться на «e»: **laryngēus, glutēus**. Однак у словах із латинським коренем «e» – короткий: **óssēus**.

3. У прикметниках, які закінчуються на **-idēus**, наголос падає на «i»: **rhombōideus**.

Суфікси, які завжди довгі:

Суфікс	Частина мови	Приклад
-e- (us, a, um)	прикметник	laryngēus
-al-	прикметник	cervicālis
-ar-	прикметник	scapulāris
-at-	прикметник	foliātus
-in-	прикметник	palatīnus
-os-	прикметник	membranōsus
-iv-	прикметник	sedatīvus
-it-	іменник	rhinītis
-ur-	іменник	fractūra
-an-	іменник	membrāna

Суфікси, які завжди короткі:

-ic-	прикметник	allérgīcus
-bil-	прикметник	operabīlis
-id-	іменник	ácīdum
-ul-	іменник	scapūla
-ol-	іменник	alveōlus (крім назв лікарських засобів Validōlum)
-cul-	іменник	furúncūlus
-iasis	іменник	nephrolithíāsis

Питання для самоконтролю

1. Як визначити довготу чи короткість голосного?
2. Назвіть правила постановки наголосу.
3. Назвіть довгі суфікси іменників та прикметників.
4. Назвіть короткі суфікси іменників та прикметників.
5. Назвіть особливості постановки наголосу у словах грецького походження.

Завдання 1. Прочитайте двоскладові слова, поставте наголос.

tuber, ramus, collum, vena, genu, cornu, nervus, fossa, thorax, gaster, tendo, margo, concha, alpha, dolor, cysta, morbus, pasta, pulvis, aqua.

Завдання 2. Визначте довготу чи короткість другого складу з кінця. Поставте наголос.

Scapūla, cranium, gingīva, maxilla, fovea, forāmen, facies, cartilāgo, ocūlus, palpebra, fascia, ganglion, anterior, urethra, profundus, externus, peritoneaem, canālis, recessus, digītus, venōsus, foveōla, orbīta, unguentum, suppositorium, Beladonna, valetūdo, maxīmus, systēma, substantia, Althaea, hābitus, operatio, melanōma, gangraena.

Завдання 3. Вкажіть довготу або короткість суфікса. Поставте наголос.

frontalis, clavicula, hepaticus, fractura, lacticus, insanabilis, infectiosus, concentratus, ruptura, ciliaris, oblongatus, ulnaris, fibrosus, ventriculus, acusticus, thyroideus, phalangēus, perforatus, planum, tuberculosus, incisura, petrosus, osseus, cuboideus, chloricus, cervicalis, palmaris, oculus.

Завдання 4. Прочитайте словосполучення, звертаючи увагу на наголос.

apex dentis, vesīca fellēa, ligamentum longitudināle, muscūlus depressor, canālis pterygoidēus, cavitas abdomīnis, auris interna, vena circumflexa, regio cervicālis, costa secunda, medulla spinālis, muscūlus biceps, paries anterior, vena ventricūli sinistri, facies fibūlae articulāris, lobi glandūlae thyroidēae, margo pedis laterālis, sulcus corpōris callōsi, vasa lymphatica membri superiōris.

Lectio tertia
Заняття № 3.

Тема: Система латинського іменника.

Мета: Засвоїти граматичні категорії іменника, вивчити систему латинського іменника.

Латинський іменник має такі граматичні категорії:

1) рід (genus):	masculinum	– чоловічий (m)
	femininum	– жіночий (f)
	neutrum	– середній (n)
2) число (numerus):	singulāris (sing.)	– однина
	plurālis (plur.)	– множина
3) відмінок (casus):	Nominatīvus (Nom.)	– називний (хто? що?)
	Genetīvus (Gen.)	– родовий (кого? чого?)
	Datīvus (Dat.)	– давальний (кому? чому?)
	Accusatīvus (Acc.)	– знахідний (кого? що?)
	Ablatīvus (Abl.)	– орудний + місцевий
(ким? чим? / на кому? на чому?)
	Vocatīvus (Voc.)	– кличний

Словникова форма іменника

Приклади

Латинські іменники поділяються на п'ять відмін.

Відміна іменників – це група іменників з однаковими формами словозміни (однаковими відмінковими закінченнями).

Належність іменника до певної відміни визначається

Приклади

Основа іменника визначається

Приклади

Приклади

У медичній термінології здебільшого вживаються два відмінки – називний і родовий. Повна таблиця відмінкових закінчень подана у Додатку 1.

Таблиця відмінкових закінчень

ВІДМІНИ					
ВІДМІНКИ	I	II	III	IV	V
	f	m n	m, f n	m n	f
Singulāris					
Nominativus	-a	-us -um -er -on	різні	-us -u	-es
Genetivus	-ae	-i	-is	-us	-ēi
Plurālis					
Nominativus	-ae	-i -a	-es -a/-ia	-us -ua	-es
Genetivus	-ārum	-ōrum	-um/-ium	-uum	-ērum

Переклад анатомічних термінів з неузгодженим означенням виконується за такою схемою:

Іменник у Nom. Sing./Plur. + іменник у Gen. Sing./Plur.

- Гілка нерва – ramus nervi
- Артерія язика – arteria linguae
- Зв'язки лопаток – ligamenta scapulārum

Лексичний мінімум

I відміна

arteri <u>a</u> , ae f	– артерія (arteri- ²)
cost <u>a</u> , ae f	– ребро
gland <u>ū</u> l <u>a</u> , ae f	– залоза (aden-)
ling <u>u</u> a, ae f	– язик (gloss-, glott-)
scap <u>ū</u> l <u>a</u> , ae f	– лопатка
ven <u>a</u> , ae f	– вена (phleb-)
vertebr <u>a</u> , ae f	– хребець (spondyl-)

II відміна

coll <u>u</u> m, i n	– шия, шийка
ligament <u>u</u> m, i n	– зв'язка (syndesm-)
musc <u>ū</u> l <u>u</u> s, i m	– м'яз (my-, myos-)
ram <u>u</u> s, i m	– гілка
tuberc <u>ū</u> l <u>u</u> m, i n	– горбок

² Грецькі корені використовуються для утворення клінічних термінів, наприклад: **adenoma**, **adenitis** тощо. Див. Додаток 7.

apex, ĩcis m	– верхівка
articulatio, ōnis f	– суглоб (arthr-)
corpus, ōris n	– тіло (somat-)
dens, tis m	– зуб (odont-)
forāmen, ĩnis n	– отвір
os, ossis n	– кістка (oste-)
pulmo, ōnis m	– легеня (pneumon-)
radix, ĩcis f	– корінь

III відміна

cornu, ūs n	– ріг (kerat-)
genu, us n	– коліно (gon-)
processus, us m	– відросток

IV відміна

facies, ēi f	– поверхня; лице, обличчя
--------------	---------------------------

V відміна

Питання для самоконтролю

1. Що таке словникова форма іменника, зі скількох компонентів вона складається?
2. Які відмінки іменників ви знаєте?
3. На скільки відмін поділяються латинські іменники?
4. Як визначити відміну латинського іменника?
5. Як визначити основу латинського іменника?
6. Навіщо потрібно вміти визначати відміну та основу іменників?
7. Який порядок слів в анатомічному терміні, що складається з двох іменників?

Завдання 1. Доповніть таблицю.

	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Рід	Переклад	
				Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	vertebra			хребець	хребця
2.		musculi	m	м'яз	
3.	facies			лице, поверхня	
4.		venae		вена	
5.	cornu			ріг	
6.		processus		відросток	
7.	costa			ребро	
8.		ligamenti	n	зв'язка	
9.	scapula			лопатка	
10.		fossae		ямка	
11.	ganglion			нервовий вузол	
12.	vesica			міхур	
13.		lobi	m	частка	
14.		genus	n	коліно	
15.		meatus	m	хід	
16.		rami	m	гілка	

Завдання 2. Напишіть повну форму Gen. Sing., визначте відміну і основу іменників. Перекладіть українською мовою.

<i>Nom. Sing.</i>	<i>Gen. Sing.</i>	<i>Основа</i>	<i>Відміна</i>	<i>Переклад</i>	
				<i>Nom.</i>	<i>Gen.</i>
corpus, ōris n					
costa, ae f					
collum, i n					
apex, apīcis m					
dens, ntis m					
radix, īcis f					
articulatio, ōnis f					
bursa, ae f				сумка	
diaphrāgma, ātis n				діафрагма	
regio, ōnis f				ділянка	
caput, ītis n				голова	

Завдання 3. Викресліть іменники, які не належать до зазначеної відміни.

<i>I відміна</i>	<i>II відміна</i>	<i>III відміна</i>	<i>IV відміна</i>	<i>V відміна</i>
vena, ae f	collum, i n	apex, apīcis m	cornu, ūs n	facies, ēi f
costa, ae f	muscūlus, i m	dens, ntis m	processus, us m	rabies, ēi f
lingua, ae f	ligamentum, i n	os, ossis n	utērus, i m	radix, īcis f
radix, īcis f	corpus, ōris n	lobus, i m	genu, us n	scabies, ēi f
muscūlus, i m	processus, us m	corpus, ōris n	hiatus, us m	thorax, ācis m
cornu, ūs n	scapūla, ae f	hiatus, us m	ligamentum, i n	lingua, ae f

Завдання 4. Викресліть іменники, які не належать до зазначеного роду.

<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
processus	lingua	apex
muscūlus	clavicūla	collum
cerebrum	dens	ligamentum
vena	radix	cornu

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

1. arteria linguae
2. ligamentum scapūlae
3. processus ossis
4. apex cornus
5. forāmen vertēbrae
6. arteria genus
7. facies linguae
8. muscūlus colli
9. apex radīcis dentis
10. corpus vertēbrae
11. vena faciēi
12. ligamentum tubercūli costae
13. ramus arteriae

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1. шийка лопатки

2. суглоб коліна

3. горбок ребра

4. поверхня кістки

5. вена язика

6. м'яз шиї

7. зв'язка легені

8. верхівка рога

9. корінь зуба

10. отвір хребця

11. тіло м'яза

12. зв'язка коліна

13. залоза язика

14. зв'язка верхівки зуба

15. артерія коліна

16. гілка шиї

Lectio quarta

Заняття №4.

Тема: Система латинського прикметника. Прикметники I та II відміни.

Узгоджене означення в анатомічному терміні.

Мета: засвоїти граматичні категорії прикметника. Навчитися визначати основу прикметників I та II відміни. Вміти перекладати анатомічні терміни з узгодженим означенням.

Латинський прикметник має такі граматичні категорії: рід (m, f, n), число (singulāris, plurālis), відмінок (найбільш уживані в анатомічній термінології – Nominativus та Genetivus), відміну.

У латинській мові прикметники належать до 3-х відмін та поділяються на дві групи:

- 1) прикметники I–II відмін;
- 2) прикметники III відміни.

Відмінкові закінчення прикметників

Відміни	II	I	II	III		
				2-х закінчень	1-го закінчення	вищого ступеня порівняння
Відмінки	m	f	n	m, f n	m, f n	m, f n
Nom. Sing.	-us	-a	-um	-is -e	r/-s/-x	-ior -ius
Gen. Sing.	-i	-ae	-i	-is	-is	(-ior)is
Nom. Plur.	-i	-ae	-a	-es -ia	-es -ia	(-ior)es (-ior)a
Gen. Plur.	-ōrum	-ārum	-ōrum	-ium	-ium	(-ior)um

Словникова форма прикметників I та II відміни складається з

Приклади

Основа прикметників I та II відміни визначається

Приклади

Терміни з узгодженим означенням

В анатомічному терміні прикметник є узгодженим означенням.

Прикметник узгоджується з іменником у *роді, числі, відмінку*. Відміни іменника і прикметника можуть не співпадати.

У латинському анатомічному терміні з узгодженим означенням на першому місці стоїть _____, а на другому – _____.

На практиці користуємося загальною таблицею відмінкових закінчень (курсивом віділені закінчення прикметників I–II відміни).

ВІДМІНИ					
ВІДМІНКИ	I	II	III	IV	V
	f	m n	m f n	m n	f
Singularis					
Nom.	-a	-us -um -er -on	різні	-us -u	-es
Gen.	-ae	-i	-is	-us	-ei
Pluralis					
Nom.	-ae	-i -a	-es -a/-ia	-us -ua	-es
Gen.	-arum	-orum	-um/-ium	-uum	-erum

Наприклад:

	Nom. Sing.		longus Nom. Sing. m	
довгий м'яз	musculus, i m	longa	Nom. Sing. f	<i>musculus longus</i>
			longum	Nom. Sing. N
	Nom. Sing.		zygomatīcus	Nom. Sing. m
вилічна кістка	os, ossis n		zygomatīca	Nom. Sing. f
			os	zygomatīcum
			zygomatīcum	Nom. Sing. n

Щоб поставити термін з узгодженим означенням у Gen. Sing., ставимо у Gen. Sing. кожне слово за відповідною відміною.

	<i>II m</i>	<i>II m</i>	<i>III n</i>	<i>II n</i>	
Nom. Sing.	<i>musculus</i>	<i>longus</i>	довгий м'яз	<i>os zygomatīcum</i>	вилічна кістка
Gen. Sing.	<i>musculi</i>	<i>longi</i>	довгого м'яза	<i>ossis zygomatīci</i>	вилічної кістки

Лексичний мінімум

Прикметники I–II відміни

cavus, a, um	– порожнистий
coccygēus, a, um	– куприковий
NB! coccyx, coccygis m	– куприк
os coccygis	– куприкова кістка
dexter, tra, trum	– правий
sinister, tra, trum	– лівий
externus, a, um	– зовнішній
internus, a, um	– внутрішній
interossēus, a, um	– міжкістковий
latus, a, um	– широкий
longus, a, um	– довгий
medius, a, um	– середній
palatīnus, a, um	– піднебінний

profundus, a, um	– глибокий
thoracicus, a, um	– грудний
thyroidæus, a, um	– щитоподібний
transversus, a, um	– поперечний
zygomaticus, a, um	– виличний

Питання для самоконтролю

1. На скільки відмін поділяються прикметники у латинській мові?
2. Яка словникова форма прикметників I–II відміни?
3. Як визначається основа прикметників I–II відміни?
4. Яка частина мови завжди стоїть першою в анатомічному терміні?
5. За якими граматичними категоріями узгоджуються прикметники з іменниками?
6. Який порядок слів у терміні з узгодженим означенням?

Завдання 1. Доповніть таблицю.

	<i>II m</i>	<i>I f</i>	<i>II n</i>	<i>Основа</i>	<i>Переклад</i>
1.	latus	lata	latum	lat-	широкий
2.		transversa			
3.			interōssēum		
4.	profundus				
5.		sinistra			
6.			coccygēum		
7.	longus				
8.		zygomatica			
9.	dexter				
10.			palatinum		
11.	thyroidæus				
12.		octava			восьмий
13.			phalangēum		фаланговий
14.	deltoidæus				дельтоподібний

Завдання 2. Підберіть відповідне закінчення, перекладіть українською мовою.
Зразок: glandūla thyroide a (-us, -a, -um) щитоподібна залоза

1. musculus long__ (-us, -a, -um)
2. ligamentum transvers__ (-us, -a, -um)
3. ramus profund__ (-us, -a, -um)
4. os long__ (-us, -a, -um)
5. genu dext__ (-er, -rus, -ra, -rum)
6. vertebra coccygē__ (-us, -a, -um)
7. os zygomatic__ (-us, -a, -um)
8. facies intern__ (-us, -a, -um)
9. os palatin__ (-us, -a, -um)
10. vena medi__ (-us, -a, -um)
11. processus zygomatic__ (-us, -a, -um)
12. forāmen thyroide__ (-us, -a, -um)
13. fascia (ae f – фасція) thoracic__ (-us, -a, -um)
14. pes (pedis m – стопа) sinist__ (-er, -rus, -ra, -rum)
15. corpus callos__ (-us, -a, -um мозолистий)

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

1. ligamentum latum
2. vertebra coccygēa
3. pulmo dexter
4. ramus thoracicus
5. glandūla palatina
6. ramus internus
7. arteria interōssēa
8. musculus zygomaticus
9. vena cava
10. articulatio transversa
11. os coccygis

Завдання 4. Знайдіть і виправте помилки, перекладіть українською мовою.

1. linguae vena
2. latus musculus
3. dexter genu
4. scapula dextrus
5. palatinum os
6. forāmen dentis apicis
7. vena medium
8. coccygēi cornus
9. ligamentum interossēus
10. profunda musculus

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

1. довгий відросток
2. вилична гілка
3. міжкісткова зв'язка
4. куприковий м'яз
5. внутрішня поверхня
6. щитоподібний горбок
7. грудна вена
8. середня поверхня
9. праве коліно
10. зовнішня гілка
11. піднебінна кістка
12. ліва лопатка
13. поперечна зв'язка

Завдання 6. Доповніть таблицю.

<i>Термін</i>	<i>Nom. Sing.</i>	<i>Gen. Sing.</i>	<i>Переклад Gen. Sing.</i>
глибока вена	vena profunda	venae profundae	глибокої вени
вилична кістка			
ліва легеня			
поперечний м'яз			
щитоподібна залоза			
права лопатка			
куприкова кістка			
довгий м'яз			
піднебінна поверхня			
грудна артерія			
середня гілка			
широка зв'язка			
порожниста вена			
грудна гілка			

Lectio quinta

Заняття №5.

Тема: Порядкові числівники. Моделі багатослівних анатомічних термінів.

Мета: засвоїти граматичні категорії порядкових числівників. Ознайомитися з основними моделями анатомічних термінів. Вміти перекладати багатослівні анатомічні терміни.

У латинській мові числівники мають таку ж граматичну структуру, як і *прикметники I–II відміни*. Числівники змінюються за *родом, числом, відмінком*. У терміні вони є *узгодженим означенням*.

Основа числівників визначається

Приклади

Основні моделі анатомічних термінів

У латинському анатомічному терміні на першому місці завжди стоїть іменник у називному відмінку. Прикметник записується після іменника і узгоджується з ним у роді, числі та відмінку.

1. Іменник Nom. + іменник Gen.

вена язика – *vena linguae*

2. Іменник Nom. + прикметник Nom.

глибока вена – *vena profunda*

3. Якщо в українському терміні іменник має при собі кілька узгоджених з ним прикметників, у латинському терміні порядок слів буде зворотній:

Іменник Nom. + прикметник Nom. 2 + прикметник Nom. 1 +.....

перший грудний хребець – *vertebra thoracica prima*

4. Іменник Nom. + іменник Gen. + прикметник Gen.

вена правої легені – *vena pulmonis dextri*

5. Іменник Nom. + прикметник Nom. + іменник Gen.

глибока вена язика – *vena profunda linguae*

6. У термінах, де іменник у Nom. та іменник у Gen. мають узгоджені з ними прикметники, надається перевага такому порядку слів:

6.a. Іменник Nom. + прикметник Nom. + іменник Gen. + прикметник Gen.:

глибока гілка поперечної артерії – *ramus profundus arteriae transversae*

У деяких джерелах можна зустріти інший порядок слів:

6.b. Іменник Nom. + іменник Gen. + прикметник Gen. + прикметник Nom.:

глибока гілка поперечної артерії – *ramus arteriae transversae profundus*

Лексичний мінімум

Числівники

primus, a, um	– перший
secundus, a, um	– другий
tertius, a, um	– третій
quartus, a, um	– четвертий
quintus, a, um	– п'ятий
sextus, a, um	– шостий
septimus, a, um	– сьомий
octāvus, a, um	– восьмий
nonus, a, um	– дев'ятий
decimus, a, um	– десятий

Прикметники I-II відміни

accessorius, a, um	– додатковий
caecus, a, um	– сліпий
mucōsus, a, um	– слизовий
rectus, a, um	– прямий
obliquus, a, um	– косий

Іменники I відміни

fascia, ae f	– фасція
tunīca, ae f	– оболонка

Іменник II відміни

segmentum, i n	– сегмент
----------------	-----------

Питання для самоконтролю

1. Назвіть граматичні категорії та словникову форму порядкових числівників.
2. Яка частина мови завжди стоїть першою в анатомічному терміні?
3. Який порядок слів у анатомічному терміні, що складається з двох іменників?
4. Який порядок слів у анатомічному терміні, що складається з іменника та прикметника?
5. Який порядок слів у анатомічному терміні, який складається з двох іменників і одного прикметника?
6. Який порядок слів в анатомічному терміні, що складається з двох іменників і двох прикметників?
7. Який порядок слів в анатомічному терміні, що складається з одного іменника і кількох прикметників?

Завдання 1. Підберіть відповідне закінчення, перекладіть українською мовою.

1.	dens terti (-us, -a, -um)
2.	costa second (-us, -a, -um)
3.	vertebra septim (-us, -a, -um)
4.	arteria prim (-us, -a, -um)
5.	fascia lat (-us, -a, -um)
6.	gyrus (i m – звивина) rect (-us, -a, -um)
7.	ligamentum oblique (-us, -a, -um)
8.	segmentum septim (-us, -a, -um)
9.	nervus (i m – нерв) octav (-us, -a, -um)
10.	ventricūlus (i m – шлуночок) quart (-us, -a, -um)
11.	digītus (i m – палець) quint (-us, -a, -um)

Завдання 2. Запишіть схему терміна. Перекладіть українською мовою.

1.	vena profunda faciēi	Ім. Nom. + Прикм. Nom. + + Ім. Gen.	глибока вена лиця
2.	foramen venae cavae		
3.	processus accessorius vertebrae		
4.	radix accessoria dentis		
5.	articulatio genus dextri		
6.	muscūlus obliquus externus		
7.	ligamentum transversum scapūlae sinistrae		
8.	arteria thoracīca interna		
9.	segmentum quintum pulmonis dextri		

Завдання 3. Перекладіть словосполучення латинською мовою.

1.	зв'язка щитоподібної залози
2.	верхівка куприкового хребця
3.	суглоб лівого коліна
4.	сліпий отвір язика
5.	поперечна вена лиця
6.	піднебінна поверхня зуба

7. внутрішній косий м'яз
8. права щитоподібна вена
9. десятий грудний хребець
10. зовнішня піднебінна вена
11. слизова оболонка язика
12. ріг куприкової кістки
13. верхівка третього зуба
14. поверхня піднебінної кістки
15. тіло першого ребра
16. виличний відросток кістки
17. отвір сьомого хребця
18. права гілка вени
19. поперечна зв'язка правої лопатки
20. додатковий відросток грудного хребця
21. зв'язка лівої порожнистої вени

Завдання 4. Перекладіть словосполучення українською мовою.

1. apex pulmōnis dextri
2. tubercūlum costae secundae
3. muscūlus glandūlae thyroideae
4. muscūlus longus colli
5. vena profunda linguae
6. glandula thyroidea accessoria
7. collum scapūlae dextrae
8. radix dentis quarti
9. vertebra thoracīca prima
10. vena media profunda
11. processus ossis zygomatici
12. arteria media genus sinistri
13. tunica mucosa gastris (gaster, tris f – шлунок)
14. ramus arteriae thoracīcae internaе
15. segmentum secundum hepātis (hepar, ātis n – печінка)
16. processus vertebrae thoracīcae primae
17. musculus rectus femōris sinistri (femur, ōris n – стегно)
18. musculus obliquus externus abdomīnis (abdomen, īnis n – живіт)

Lectio sexta
Заняття № 6.

Тема: Прикметники III відміни.

Мета: навчитися визначати основу та відмінювати прикметники III відміни. Вміти перекладати багатослівні анатомічні терміни з прикметниками I-II та III відмін.

Прикметники III відміни поділяються на такі групи:

1) прикметники трьох закінчень: **-er (m), -is (f), -e (n)**

saluber, bris, bre (saluber, salubris, salubre) – здоровий;

2) прикметники двох закінчень: **-is (m, f), -e (n)**

brevis, e (brevis, breve) – короткий;

3) прикметники одного закінчення **Nom. Sing. -r, -s, -x (m, f, n), Gen. Sing. -is (m, f, n)**

simplex, ĩcis (simplex, simplĩcis) – простий;

4) прикметники вищого ступеня порівняння, який утворюється додаванням до основи прикметників суфіксів **-ior (m, f)** та **-ius (n)**

latus, a, um – широкий > lat-ior, lat-ius – ширший.

В анатомічній термінології здебільшого вживаються тільки **шість прикметників** у формі вищого ступеня порівняння:

major, majus – великий

minor, minus – малий

anterior, anterior – передній

posterior, posterior – задній

superior, superius – верхній

inferior, inferior – нижній

Відмінкові закінчення прикметників III відміни

Відмінки	2-х закінчень		1-го закінчення		вищого ступеня порівняння	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	-is	-e	-r/-s/-x		-ior	-ius
Gen. Sing.	-is		-is		(-ior)is	
Nom. Plur.	-es	-ia	-es	-ia	(-ior)es	(-ior)a
Gen. Plur.	-ium		-ium		(-ior)um	

- Ця група прикметників майже не вживається в анатомічній термінології

Словникова форма прикметників III відміни 2-х закінчень складається

Приклади

Основа прикметників III відміни 2-х закінчень визначається

Словникова форма прикметників III відміни 1-го закінчення складається

Приклади

Основа прикметників III відміни 1-го закінчення визначається

Словникова форма прикметників III відміни вищого ступеня порівняння складається

Приклади

Основа прикметників III відміни вищого ступеня порівняння визначається

Лексичний мінімум

III відміна, прикметники 2-х закінчень

articulāris, e	– суглобовий
brevis, e	– короткий
cervicālis, e	– шийний
ethmoidālis, e ³	– решітчастий
frontālis, e	– лобовий
laterālis, e	– бічний (латеральний)
lumbālis, e	– поперековий
mediālis, e	– медіальний (присередній)

³ У ТА надається перевага варіанту ethmoideus, a, um: os ethmoideum, crista ethmoidea

occipitālis, e	– потиличний
sacrālis, e	– крижовий
NB! sacer, cra, crum	– крижовий
os sacrum	– крижова кістка

III відміна, прикметники 1-го закінчення

biceps, bicipītis	– двоголовий
impar, impāris	– непарний
simplex, simplīcis	– простий
teres, terētis	– круглий

III відміна, прикметники вищого ступеня порівняння

superior, ius	– верхній
inferior, ius	– нижній
anterior, ius	– передній
posterior, ius	– задній
major, majus	– великий
minor, minus	– малий

Питання для самоконтролю

1. На які групи поділяються прикметники III відміни?
2. Яка словникова форма прикметників III відміни 2-х закінчень?
3. Яка словникова форма прикметників III відміни 1-го закінчення?
4. Яка словникова форма прикметників III відміни вищого ступеня порівняння?
5. Як визначити основу для кожної групи прикметників III відміни?

Завдання 1. Оберіть правильну відповідь.

A. До прикметників I та II відміни належать:

1. frontālis, e;
2. teres, etis;
3. rotundus, a, um;
4. minor, minus;
5. palatinus, a, um.

B. До прикметників III відміни 2-х закінчень належать:

1. zygomaticus, a, um;
2. alveolālis, e;
3. impar, is;
4. temporālis, e;
5. superior, ius.

C. До прикметників III відміни 1-го закінчення належать:

1. simplex, icis;
2. thyroidēus, a, um;
3. brevis, e;
4. major, majus,
5. biceps, bicipītis.

D. До прикметників III відміни вищого ступеня порівняння належать:

1. *sacrālis*, e;
2. *minor*, *minus*;
3. *longus*, a, um;
4. *occipitālis*, e;
5. *superior*, ius.

Завдання 2. Знайдіть зайві прикметники, поясніть свій вибір.

- A. *frontālis*, e / *sacrālis*, e / *simplex*, icis / *occipitālis*, e.
- B. *longus*, a, um / *major*, *majus* / *thyroidēus*, a, um / *zygomatīcus*, a, um.
- C. *superior*, ius / *impar*, *impāris* / *simplex*, icis / *teres*, etis.
- D. *minor*, *minus* / *inferior*, ius / *thyroidēus*, a, um / *anterior*, ius.

Завдання 3. Доповніть таблицю.

<i>Nom. Sing.</i>		<i>Gen. Sing.</i>	<i>Основа</i>	<i>Переклад</i>
<i>m, f</i>	<i>n</i>			
cervicālis	cervicāle	cervicālis	cervical-	шийний
	frontāle			
sacrālis				
superior				
	simplex			
		terētis		
brevis				
	ethmoidāle			
			anterior-	
mediālis				
	occipitāle			
	minus			
major				
		inferioris		
			impar-	

Завдання 4. Підберіть відповідні закінчення або форму прикметника, перекладіть українською мовою.

1. os brev__ (-is, -e)
2. processus articulār__ (-is, -e)
3. vertebra cervicāl__ (-is, -e)
4. os frontāl__ (-is, -e)
5. facies articular__ (-is, -e)
6. forāmen ethmoidal__ (-is, -e)

7.	facies lateral__(-is, -e)
8.	muscūlus _____(biceps, bicipītis)
9.	ligamentum _____(teres, terētis)
10.	plexus (plexus, us m – сплетення) (impar, pāris)
11.	articulatio _____ (simplex, simplīcis)
12.	muscūlus _____ (minor, minus)
13.	processus _____ (anterior, ius)
14.	tubercūlum _____ (minor, minus)
15.	forāmen _____(anterior, ius)
16.	vena _____ (posterior, ius)
17.	ligamentum _____ (superior, ius)
18.	fascia _____ (superior, ius)

Завдання 5. Доповніть таблицю.

№	Словосполучення	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Переклад Gen. Sing.
1.	верхній зуб	dens superior	dentis superioris	верхнього зуба
2.	потилична кістка			
3.	шийний хребець			
4.	простий суглоб			
5.	решітчаста кістка			
6.	суглобова поверхня			
7.	малий ріг			
8.	двоголовий м'яз			
9.	медіальний горбок			
10.	нижня поверхня			
11.	великий ріг			
12.	нижній зуб			
13.	бічний відросток			
14.	кругла зв'язка			
15.	нижня гілка			

Завдання 6. Перекладіть українською мовою:

1. tuberculum articulāre
2. fascia cervicālis
3. articulatio simplex
4. forāmen occipitāle
5. processus frontālis
6. ligamentum anterius
7. musculus rectus laterālis
8. forāmen palatīnum majus
9. facies articulāris thyroidēa
10. arteria interossea anterior
11. facies inferior linguae
12. forāmen caecum ossis frontālis
13. tuberculum posterius vertebrae cervicālis
14. musculus articulāris genus dextri
15. ramus laterālis arteriae anterioris
16. facies mediālis pulmōnis sinistri
17. arteria inferior laterālis genus
18. ligamentum transversum scapulae superius
19. facies articulāris tuberculi costae

Завдання 7. Перекладіть латинською мовою.

1. відросток лобової кістки
2. медіальна потилична артерія
3. корінь верхнього зуба
4. малий круглий м'яз
5. головка (caput, ĩtis n) двоголового м'яза
6. задній відросток кістки
7. артерія нижнього сегмента
8. верхівка крижового рогу
9. передня гілка артерії
10. рiг крижової кістки
11. верхня щитоподібна вена
12. передній решітчастий отвір
13. артерія круглої зв'язки
14. передня суглобова поверхня
15. присередній прямиий м'яз
16. нижня грудна артерія
17. лобовий відросток виличної кістки
18. верхня латеральна артерія коліна
19. коротка головка (caput, ĩtis n) двоголового м'яза

Lectio septima

Заняття № 7.

Тема: Іменники I та II відмін. Nominativus et Genetivus Plurālis.

Мета: уміти утворювати форми множини іменників I та II відміни. Перекладати терміни з іменниками у формах множини. Засвоїти усталені в анатомічній термінології скорочення.

До I відміни належать іменники _____ роду із закінченням _____ в Genetivus Singulāris та _____ в Nominativus Singulāris.

Наприклад: _____

До II відміни належать іменники _____ та _____ роду із закінченням _____ в Genetivus Singulāris та _____ в Nominativus Singulāris.

Наприклад: _____

Утворення форм множини

Основа іменника + закінчення Nom. / Gen. Plur.

Іменник: vertebra, ae f
Nom. Plur. vertebr-ae

Основа: vertebr-
Gen. Plur. vertebr-arum

Закінчення Nominativus et Genetivus Plurālis іменників⁴

Відміна	I	II		III			IV		V
Рід	f	m	n	m	f	n	m	n	f
Nom. Plur.	-ae	-i	-a	-es	-es	-a / -ia*	-us	-ua	-es
Gen. Plur.	-arum	-orum	-orum	-um/-ium**			-uum		-erum

* Для іменників середнього роду, які у Nom. Sing. мають закінчення -e, -al, -ar (rete, is n).

** Для рівноскладових іменників та іменників, основа яких закінчується на два приголосних.

Правило середнього роду

Nom. Plur. всіх іменників середнього роду закінчується на **-a**:

Відміна	II	III	IV
Nom. Sing.	ligamentum	forāmen rete	cornu
Nom. Plur.	ligamenta	foramina retia	cornua

⁴ Розглядається протягом опанування матеріалу

Скорочення в анатомічній номенклатурі

Досить поширеним у наукових виданнях та анатомічних атласах є вживання скорочень для позначення органів.

Термін	Singularis		Plurālis	
	Скорочення	Повна форма	Скорочення	Повна форма
артерія	a.	arteria	aa.	arteriae
м'яз	m.	muscūlus	mm.	muscūli
нервовий вузол	gangl.	ganglion	gangll.	ganglia

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

crista, ae f	– гребінь
fossa, ae f	– ямка ⁵
fibūla, ae f	– малогомілкова кістка
incisūra, ae f	– вирізка
mandibūla, ae f	– нижня щелепа (geny-)
maxilla, ae f	– верхня щелепа (gnath-)
palpēbra, ae f	– повіка (blephar-)
tibia, ae f	– великогомілкова кістка
vesīca, ae f	– міхур (cyst-)

Іменники II відміни

angūlus, i m	– кут
brachium, i n	– плече
cerēbrum, i n	– мозок, великий мозок (encephal-)
cranium, i n	– череп
digītus, i m	– палець (dactyl-)
fundus, i m	– дно
ganglion, i n	– (нервовий) вузол
humērus, i m	– плечова кістка
labium, i n	– губа (cheil-)
lobus, i m	– частка
nasus, i m	– ніс (rhin-)
nervus, i m	– нерв (neur-)
nuclēus, i m	– ядро
ocūlus, i m	– око (ophthalm-)
sulcus, i m	– борозна
utērus, i m	– матка (metr-, hyster-)
ventricūlus, i m	– шлуночок

Іменник III відміни

cavitas, ātis f	– порожнина
-----------------	-------------

⁵ fovea, ae f – також може перекладатися «ямка». Розрізняються за формою: fossa – довгаста; fovea – кругла.

Прикметники

biliāris, e ⁶	– жовчний
fellēus, a, um	– жовчний
urinarius, a, um	– сечовий

Питання для самоконтролю

1. Як визначається основа іменників I та II відміни?
2. Як утворити форми Nom. Plur. та Gen. Plur.?
3. Сформулюйте «правило середнього роду».
4. Для яких термінів в анатомічній номенклатурі використовуються скорочення? Як оформлюється аббревіація на письмі?

Завдання 1. Доповніть таблицю.

<i>Nom. Sing.</i>	<i>Gen. Sing.</i>	<i>Рід</i>	<i>Nom. Plur.</i>	<i>Gen. Plur.</i>
organon			organa	
	lobi		lobi	
	arteriae	f		
ramus		m		
labium		n		
			gyri	
cellula				
	foveolae	f		
	nervi	m		
			ganglia	
			fibrae	
tuberculum				
	articulatiōnis	f		articulatiōnum
				corporum

Завдання 2. Доповніть таблицю анатомічних скорочень.

<i>Термін</i>	<i>Singulāris</i>		<i>Plurālis</i>	
	<i>Скорочення</i>	<i>Повна форма</i>	<i>Скорочення</i>	<i>Повна форма</i>
зв'язка	lig.		ligg.	
нерв	n.		nn.	
борозна	sul.		sull.	
вена	v.		vv.	
гілка	r.		rr.	

Завдання 3. Визначте рід іменників за закінченням Nom. Sing.

utērus, i...; clavicūla, ae...; cancer, cri...; ligamentum, i...; colon, i...; angūlus, i...; fissūra, ae...; orgānon, i...; atrium, i...; ramus, i...; puer, eri...; puella, ae...; palātum, i...; nasus, i...

⁶ Слова biliāris, e та felleus, a, um в анатомічній номенклатурі є повними синонімами. Перевага надається biliāris: vesica biliāris = vesica fellea; corpus vesicae biliāris = corpus vesicae felleae.

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1. порожнина матки
2. фасція плеча
3. поверхня плечової кістки
4. м'яз ока
5. верхня губа
6. отвір нижньої щелепи
7. корінь носа
8. частки великого мозку
9. м'язи плеча
10. ямки черепа
11. нервові вузли (ганглії)
12. гребінь шийки ребра
13. ядра нервів
14. артерії коліна
15. відростки хребців
16. отвори вен
17. кістки пальців

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

1. *digītus medius*
2. *ganglion impar*
3. *vesīca urinaria*
4. *ganglion thoracicum*
5. *angūlus occipitālis*
6. *crista frontālis*
7. *corpus tibiae*
8. *corpus mandibūlae*
9. *incisūra scapūlae*
10. *articulatio humēri*
11. *cornu utēri*
12. *musculi faciei*
13. *venae cerebri*
14. *ossa cranii*
15. *sulci cerebri*
16. *segmenta pulmōnis*
17. *rami nervorum*
18. *fasciae musculorum*

Завдання 6. Складіть анатомо-гістологічні терміни, перекладіть українською мовою.

1. *vesīcae/biliāris/facies*
2. *humēri/majus/tubercūlum*
3. *palatīna/maxillae/facies*
4. *ligamenti/incisūra/terētis*
5. *facies/articulāris/fibūlae*

6. *superiōris/muscūlus/labii*

7. *anterior/facies/ tibiae*

8. *costae/colli/crista*

9. *ocūli/laterālis/angūlus*

10. *accessorii/nuclēus/nervi*

11. *mucōsa/vesīcae/tunica/urinariae*

12. *posterius/tubercūlum/vertebrae/cervicālis*

13. *glandūlae/lobus/dexter/thyroideae*

14. *sinistri/arteria/brachii/profunda*

15. *anterior/inferiōris/facies/palpebrae*

Завдання 7. Підберіть слова і поставте у потрібну форму.

ventricūlus, i m; inferior, ius; vena, ae f; vertebra, ae f; nervus, i m; tubercūlum, i n; ethmoidālis, e; tibia, ae f; biliāris, e; cranium, i n; arteria, ae f.

1. нижня щитоподібна вена – *vena thyroidēa* _____

2. отвори вен – *foramina* _____

3. шийні нерви – _____ *cervicāles*

4. борозна потиличної артерії – *sulcus* _____ *occipitālis*

5. горбки поперечного відростка – _____ *processus transversi*

6. задня поверхня великогомілкової кістки – *facies posterior* _____

7. задній решітчастий отвір – *forāmen* _____ *posterius*

8. тіло жовчного міхура – *corpus vesīcae* _____

9. нижня вена лівого шлуночка – *vena inferior* _____ *sinistri*

10. передня ямка черепа – *fossa anterior* _____

11. поперечні відростки хребців – *processus transversi* _____

Завдання 8. Перекладіть латинською мовою.

1. кут правого ока

2. кругла зв'язка матки

3. шийка жовчного міхура

4. малий горбок плечової кістки

5. міжкістковий гребінь малогомілкової кістки

6. верхній кут лопатки

7. двоголовий м'яз плеча

8. дно сечового міхура

9. ядро додатковго нерва

10. борозна потиличної артерії

11. передня артерія плечової кістки

12. поперечна потилична борозна

13. нижній шийний ганглії

14. м'язи нижньої повіки

15. частки щитоподібної залози

16. вени верхньої повіки

17. зв'язки правої лопатки

18. слизова оболонка порожнини носа

19. задня гілка лівого шлуночка

20. виличний відросток верхньої щелепи

Lectio octava

Заняття № 8.

Тема: Прикметники I та II відмін. Утворення форм Plurālis.

Мета: навчитися утворювати форми множини прикметників I та II відмін, узгоджувати прикметники з іменниками у Nominativus Plurālis. Ознайомитися з явищем квазісинонімії.

До I–II відмін належать прикметники із закінченнями _____ для чоловічого роду; _____ – жіночого; _____ – середнього.

Прикметники I–II відміни відмінюються аналогічно до іменників _____ відмін.

Форми прикметників чоловічого та середнього роду відмінюються за _____ відміною, форми жіночого роду – за _____ відміною.

Основа прикметників I–II відмін визначається за формою _____.

Прикметники III відміни поділяються на групи _____.

Основа прикметників III відміни 1-го закінчення визначається за _____, прикметників 2-х закінчень за _____, форм вищого ступеня порівняння за _____.

Утворення форм множини

основа прикметника + закінчення Nom. / Gen. Plurālis

Прикметник: *latus*, *a*, *um* – широкий

Основа: *lat-*

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Plur.	lat- i	lat- ae	lat- a
Gen. Plur.	lat- orum	lat- arum	lat- orum

Прикметник завжди узгоджується з іменником у роді, числі, відмінку

<i>Однина</i>	<i>Множина</i>
глибока артерія – <i>arteria profunda</i>	глибокі артерії – <i>arteriae profundae</i>
влична кістка – <i>os zygomaticū</i>	вличні кістки – <i>ossa zygomatica</i>
поперечний м'яз – <i>muscūlus transversus</i>	поперечні м'язи – <i>muscūli transversi</i>

Закінчення прикметників у Nom. та Gen. Plur.⁷

<i>Рід</i>	<i>I–II відміна</i>			<i>III відміна</i>	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom. Plur.	-i	-ae	-a	-es	-ia/ -(ior)a
	<i>longi dextri</i>	<i>longae dextrae</i>	<i>longa dextra</i>	<i>breves superiōres</i>	<i>brevia superiōra</i>
	довгі праві			короткі верхні	
Gen. Plur.	-orum	-arum	-orum	-ium/-(ior)um	
	<i>longorum dextrorum</i>	<i>longarum dextrarum</i>	<i>longorum dextrorum</i>	<i>brevium superiorum</i>	
	довгих правих			коротких верхніх	

⁷ Розглядається протягом опанування курсу

Прикметники I–II відмін характеризуються низкою типових для них суфіксів.

Латинський суфікс	Український суфікс	Приклад
-īcus, a, um	-ичний	lymphaticus, a, um – лімфатичний (lymphā – лімфа)
-ōsus, a, um	-озний	venōsus, a, um – венозний (vena – вена)
-oidēus, a, um	-подібний -оїдний	pterygoidēus, a, um – крилоподібний (pteryx – крило)
-ēus, a, um	-овий -ний	pharyngeus, a, um – глотковий (pharynx – глотка)

Явище квазісинонімії

Квазісиноніми – це латинські терміни, що вживаються для позначення різних понять, але в українській мові отримують однаковий термінологічний еквівалент. В анатомічній номенклатурі досить багато прикметників-квазісинонімів.

сідничний	glutēus, a, um	– зі словами muscūlus, arteria	muscūlus glutēus
	ischiadīcus, a, um	– зі словами incisūra, forāmen, tuber	forāmen ischiadīcum majus

У деяких випадках квазісиноніми можуть бути повними відповідниками:
лімфатичний вузол: nodus lymphaticus = nodus lymphoidēus

NB! В анатомічній номенклатурі українському прикметнику «під'язиковий» відповідають три латинські прикметники, які вживаються лише з певними іменниками:

hyoidēus, a, um – з іменником «кістка» – os hyoidēum (під'язикова кістка);

hypoglossus, a, um – з іменниками nervus, canalis;

sublingualis, e – з іменниками arteria (артерія), ductus (протока), glandūla (залоза), fossa (ямка).

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

bursa, ae f

– сумка

Іменники II відміни

membrum, i n

– кінцівка

nodus, i m

– вузол

Іменники III відміни

pars, partis f

– частина

canālis, is m

– канал

Прикметники I-II відміни

cardiācus, a, um

– серцевий

carotīcus, a, um

– сонний

gastrīcus, a, um

– шлунковий

glutēus, a, um

– сідничний

(muscūlus, arteria, nervus)

(м'яз, артерія)

ischiadīcus, a, um

– сідничний

(incisūra, forāmen, tuber,

(вирізка, отвір, горб, сумка, нерв, сплетення)

bursa, nervus, plexus)

liber, ěra, ěrum

– вільний

lymphaticus, a, um (vas, nodus, plexus)	– лімфатичний (судина, вузол, сплетення)
lymphoidëus, a, um (systema, nodus, ductus)	– лімфоїдний (іноді лімфатичний) (система, вузол, протока)
petrösus, a, um	– кам'янистий
pterygoidëus, a, um	– крилоподібний
spinösus, a, um	– остистий
venösus, a, um	– венозний
hyoidëus, a, um (os hyoidëum)	– під'язиковий (під'язикова кістка)
hypoglossus, a, um (nervus, canälis)	– під'язиковий (нерв, канал)
sublinguälis, e (arteria, ductus, fovea, ganglion, glandüla, nervus, plica, vena)	– під'язиковий (артерія, протока, ямка, вузол, залоза, нерв, складка, вена)

Питання для самоконтролю

1. Які закінчення мають прикметники у множині?
2. До якої частин слова треба додати закінчення Nom. / Gen. Plur., щоб утворити форму множини?
3. Назвіть характерні для прикметників I і II відміни суфікси.
4. Що таке квазісинонімія? Наведіть приклади квазісинонімів.

Завдання 1. Утворіть форму Nom. Plur., враховуючи основу та рід прикметників.

lata – _____; zygomaticum – _____; rectus – _____;
obliquum – _____; coccygea – _____; liber _____, cervicälis – _____;
sacräle – _____; petrösa – _____; minus – _____; anterior – _____.

Завдання 2. Доповніть таблицю.

<i>Nom. Sing.</i>	<i>Nom. Plur.</i>	<i>Переклад Nom. Plur.</i>
	ligamenta profunda	
		сонні нерви
	musculi obliqui	
	cornua coccygea	
forāmen palatīnum		
		остисті відростки
nodus lymphaticus		
	venae gastricae	
ganglion thoracicum		
		піднебінні залози
	rami cardiaci	
	membra superiora	
	arteriae breves	
canälis minor		

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1. піднебінні борозни
2. довгі м'язи
3. куприкові хребці
4. грудні нервові вузли
5. виличні кістки
6. косі м'язи
7. внутрішні вени
8. кам'яністі нерви
9. венозні борозни
10. лімфоїдні вузли
11. додаткові ядра
12. вільні кінцівки
13. задні м'язи
14. нижні кінцівки
15. шийні хребці
16. малі канали

Завдання 4. Утворіть від основ іменників прикметники, підібравши відповідні суфікси.

<i>Іменник</i>	<i>Переклад</i>	<i>Прикметник</i>	<i>Переклад</i>
rhombus, i m	ромб	ромбоподібний	
zygoma, atis n	вилиця	виличний	
arteria, ae f	артерія	артеріозний	
delta, ae f	дельта	дельтоподібний	
coccyx, gis f	куприк	куприковий	
os, ossis n	кістка	кістковий	
systema, atis n	система	систематичний	
phalanx, ngis f	фаланга	фаланговий	
fibra, ae f	волокно	волокнистий	

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

1. musculus glutēus
2. tuberculum caroticum
3. ganglion sublinguale
4. canalis mandibulae
5. nervus glutēus superior
6. incisura ischiadica major
7. sulci venosi
8. musculi recti
9. ligamenta interossea
10. ganglia cardiaca
11. vertebrae coccygae
12. corpus ossis hyoidei

13. tunīca mucōsa uteri
14. venae profundae cerebri
15. nodi lymphoidei colli
16. processus transversi vertebrārum
17. rami gastrīci posteriōres
18. canālis nervi petrōsi minōris
19. pars laterālis ossis occipitālis
20. ossa partis libērae membri inferiōris
21. canālis carotīcus apīcis partis petrōsae

Завдання 6. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

1. laterālis/nuclēus/cervicālis
2. internus/nervus/carotīcus
3. arteria/pterygoidei/canālis
4. majus/ischiadīcum/forāmen
5. canālis/hypoglossi/nervi
6. vertebrārum/processus/spinosi
7. cornu/hyoidei/majus/ossis
8. membri/nodi/superiōris/lymphoidei
9. anterior/petrōsae/facies/partis
10. liberi/membri/articulatiōnes/inferiōris
11. glutēae/profundus/ramus/superiōris/arteriae

Завдання 7. Перекладіть латинською мовою.

1. вільна кінцівка
2. кам'янистий отвір
3. фасції кінцівок
4. середня серцева вена
5. великий піднебінний канал
6. верхня сіднична артерія
7. латеральний крилоподібний м'яз
8. ядро під'язикового нерва
9. нерв крилоподібного каналу
10. сумки верхньої кінцівки
11. лімфатичні вузли живота (abdomen, īnis n)
12. внутрішні вени великого мозку
13. малі піднебінні отвори
14. грудні серцеві гілки
15. зовнішні сонні нерви
16. малий риг під'язикової кістки
17. бічна частина поперечного відростка
18. нижній суглобовий відросток хребця
19. сіднична сумка сідничного м'яза
20. вільна частина верхньої кінцівки
21. під'язикова гілка верхньої щитоподібної артерії
22. внутрішнє сонне венозне сплетення (plexus, us m)

Lectio nona
Заняття № 9.

Тема: Загальна характеристика іменників III відміни. Іменники чоловічого роду.

Мета: вміти визначати іменники III відміни, виділяти основу іменників III відміни. Знати закінчення іменників III відміни чоловічого роду. Утворювати форми множини іменників III відміни.

Загальна характеристика іменників III відміни:

1. До III відміни належать іменники, які в Genetivus Singulāris мають закінчення **-is**.
2. До III відміни належать іменники всіх трьох родів.

Наведіть приклад іменників III відміни

чоловічого роду _____

жіночого роду _____

середнього роду _____

3. Основа визначається шляхом відкидання від форми Gen. Sing. закінчення **-is**.

<i>Словникова форма</i>	<i>Основа</i>
radix, īcis f	radic-
forāmen, ĩnis n	foramin-
apex, ĩcis m	
articulatio, ōnis f	
vas, vasis n	

4. У більшості іменників III відміни основа Nom. Sing. і Gen. Sing. не співпадає. Залежно від співвідношення основ усі іменники III відміни поділяються на дві групи:

<i>Рівноскладові</i>	<i>Нерівноскладові</i>
Кількість складів у Nom. Sing. і Gen. Sing. однакова	Кількість складів у Nom. Sing. і Gen. Sing. різна (у Gen. Sing. на 1 склад більше)
Nom. Sing. canālis – 3 склади	Nom. Sing. forāmen – 3 склади
Gen. Sing. canālis – 3 склади	Gen. Sing. foramīnis – 4 склади

5. Відповідно до своєрідності основи та закінчення іменники III відміни поділяються на 3 типи: приголосний, голосний та мішаний.

Типи іменників III відміни

1. Приголосний	Нерівноскладові іменники з основою Gen. Sing. на 1 приголосний	Nom. Sing. _____ Gen. Sing. _____
2. Мішаний	а) нерівноскладові іменники з основою Gen. Sing. на 2 приголосних	Nom. Sing. _____ Gen. Sing. _____
	б) рівноскладові іменники з закінченням Nom. Sing. на -es, -is	Nom. Sing. _____ Gen. Sing. _____
3. Голосний	Іменники середнього роду з закінченням Nom. Sing. -e, -al, -ar	Nom. Sing. _____ Gen. Sing. _____

6.

Родові закінчення іменників III відміни

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	-o (крім -do, -go, -io), -or, -os, -es (нерівноскладові), -er, -ex	-do, -go, -io, -as, -es (рівноскладові), -is, -us (Gen. Sing. -utis, -udis), -ns, -rs, -ax, -ix, -ox, -ux, -nx, -lx	-al, -ar, -e, -en, -us (Gen. Sing. -eris, -oris, -uris), -ma, -ur, -t, -c, -l
Gen. Sing.	-is		
Nom. Plur.	-es		-a/-ia
Gen. Plur.	-um/-ium		

Рід іменників III відміни визначається за закінченням Nom. Sing. із урахуванням зміни основи.

Наприклад, закінчення **-us** властиве жіночому і середньому роду, однак закінчення Gen. Sing. **-oris** вказує на середній рід, а **-udis** – на жіночий.

Враховуючи це, можна визначити рід іменників:

corpus, oris _____

incus, udis _____

Особливості утворення форм множини іменників III відміни

Закінчення **Nom. Plur. m, f** – всі типи іменників **-es**; **Nom. Plur. n** – приголосний та мішаний тип **-a**, голосний тип – **-ia**.

Закінчення **Gen. Plur. -ium** – іменники мішаного та голосного типу.

а) нерівноскладові іменники з основою на 2 приголосних (os, **ossis n**);

б) рівноскладові іменники з закінченням Nom. Sing. на **-es, -is** (canālis, is m);

в) іменники середнього роду з закінченням Nom. Sing. **-e, -al, -ar**.

У решти іменників (приголосного типу) закінчення **Gen. Plur. -um**.

Наприклад: _____

NB! Найбільш уживані в анатомічній термінології форми Gen. Plur. на **-ium**: **ossium, dentium, canalium**.

Родові закінчення іменників III відміни чоловічого роду

Закінчення Nom. Sing.	Приклад
-o (крім -do, -go, -io)	pulmo, ōnis m homo, ĩnis m
-or	liquor, ōris m
-os	flos, oris, m
-er	urēter, ēris m venter, tris m
-ex	pollex, ĩcis m
-es (для нерівноскладових іменників)	pes, pedis m stapes, ědis m
Винятки mater, tris f gaster, tris f cor, cordis n os, oris n os, ossis n tuber, ěris n	

Лексичний мінімум

Іменники III відміни

cortex, ĩcis m	– кора
homo, homĭnis m	– людина (anthrop-)
index, ĩcis m	– вказівний палець ⁸
pollex, ĩcis m	– великий палець кисті
hallux, ūcis m	– великий палець стопи
musculus ⁹ abductor, ōris m ¹⁰	– відвідний м'яз
musculus adductor, ōris m	– привідний м'яз
musculus depressor, ōris m	– м'яз-опускач
musculus extensor, ōris m	– м'яз-розгинач
musculus flexor, ōris m	– м'яз-згинач
musculus levātor, ōris m	– м'яз-підіймач
musculus rotātor, ōris m	– м'яз-обертач
paries, ětis m	– стінка
pes, pedis m	– стопа (pod-); нога
(pes hippocampi	– нога морського коника)
trochanter, ěris m	– вертлюг
urĕter, ěris m	– сечовід
venter, ntris m	– черевце

Винятки з роду:

gaster, tris f	– шлунок (gastr-)
mater, matris f	– мозкова оболона (mening-)
dura mater	– тверда мозкова оболона (pachymening-)
pia mater	– м'яка мозкова оболона (leptomening-)
cor, cordis n	– серце (cardi-)
os, oris n	– рот (stomat-)
os, ossis n	– кістка (oste-)
tuber, ěris n	– горб

Іменники

atrium, ĩ n	– передсердя (cordis); присінок (meatus medii nasi)
calcanĕus, ĩ m	– п'яткова кістка
*tuber calcanei	– п'ятковий горб (букв. горб п'яткової кістки)

Прикметники I–II відміни

calcanĕus, a, um	– п'ятковий
durus, a, um	– твердий
pius, a, um	– м'який

⁸ Назви пальців кисті: pollex (digitus primus) – великий палець кисті; index (digitus secundus) – вказівний палець; digitus medius (digitus tertius) – середній палець; digitus anulāris (digitus quartus) – перстневий палець; digitus minimus (digitus quintus) – мізинець.

⁹ У Terminologia anatomica ці терміни подаються без слова musculus: extensor, rotator etc.

¹⁰ При відмінюванні назв м'язів змінюються обидві частини слова: Nom. Sing. musculus abductor; Gen. Sing. musculi abductoris

Питання для самоконтролю

1. Що вказує на належність іменника до III відміни?
2. За закінченням якого відмінка можна визначити рід іменника III відміни?
3. На які групи в залежності від співвідношення основ Nom. Sing. та Gen. Sing. поділяються іменники III відміни?
4. Які іменники називаються рівноскладовими та нерівноскладовими?
5. Які іменники належать до приголосного, голосного, мішаного типу?
6. Які закінчення Nom. Sing. властиві іменникам чоловічого роду?
7. Назвіть винятки з чоловічого роду?
8. Яким іменникам у Gen. Plur. властиве закінчення -ium, а яким -um?

Завдання 1. Визначте основу іменників. Укажіть, чи є вони рівноскладовими чи нерівноскладовими. Визначте тип іменника.

<i>Словникова форма</i>	<i>Основа</i>	<i>Рівносклад. / Нерівносклад.</i>	<i>Тип (приг., гол., мішаний)</i>
cortex, icis m			
tuberositas, atis f			
rete, is n			
auris, is f			
sphincter, eris m			
canālis, is m			
os, ossis n			
extremitas, atis f			
pars, partis f			
juventus, utis f			
animal, alis n			
phalanx, ngis f			

Завдання 2. Випишіть іменники чоловічого роду. Визначте основу.

herpes, etis; ars, artis; carbo, onis; fel, fellis; levator, oris; pollex, icis; rubor, oris; apex, icis; cartilago, inis; crus, uris; mos, moris; dens, ntis; vertex, icis; pes, pedis; origo, inis.

Завдання 3. Доповніть таблицю.

<i>Словникова форма</i>	<i>Основа</i>	<i>Nom. Plur.</i>	<i>Gen. Plur</i>
paries, ětis m	pariet-	parietes	parietum
tendo, ĩnis m			
		ureteres	
os, ossis n			
	ped-		
tuber, ěris n			
		articulatiōnes	
muscūlus levātor, ōris m			
	homin-		
		pulmones	
	canal-		
pars, partis f			

Завдання 4. Узгодьте прикметники з іменниками. Поставте латинський термін у Gen. Sing.

<i>Іменник</i>	<i>Прикметник</i>	<i>Nom. Sing.</i>	<i>Gen. Sing.</i>
mater, tris f	durus, a, um		
	pius, a, um		
dens, ntis m	primus, a, um		
	superior, ius		
pes, pedis m	dexter, tra, trum		
fascia, ae f	thoracīcus, a, um		
tuber, ěris n	frontālis, e		
	ischiadīcus, a, um		
os, ossis n	occipitālis, e		
	sesamoidĕus, a, um		
urĕter, ěris m	sinister, tra, trum		
atrium, i n	dexter, tra, trum		
trochanter, ěris m	major, majus		
	tertius, a, um		
paries, ětis m	anterior, ius		
	laterālis, e		
homo, ĩnis m	sapiens, entis (розумний)		
	saluber, bris, bre (здоровий)		

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

1. порожнина рота
2. фасція стопи
3. кора великого мозку
4. верхівка легені
5. сідничний горб
6. м'яз-розгинач вказівного пальця
7. малий вертлюг
8. відвідний м'яз великого пальця стопи
9. тверда мозкова оболона
10. довгий привідний м'яз
11. п'ятковий відросток
12. вени серця
13. залози рота
14. пальці стопи
15. кістки черепа
16. стінки шлунка
17. суглоби стопи
18. передсердя серця
19. м'яз-згинач великого пальця кисті

Завдання 6. Перекладіть українською мовою.

1. apex nasi
2. tuber calcanei
3. fascia lumbālis
4. tunīca mucōsa oris
5. trochanter minor
6. corpus homīnis
7. facies articulāris calcaneā media
8. ossa digitōrum pedis
9. muscūlus levātor angūli oris
10. labium superius oris
11. paries anterior gastris
12. venter posterior muscūli digastrīci (digastrīcus, a, um – двочеревцевий)
13. muscūlus levator palpebrae superiōris
14. muscūlus flexor digitōrum profundus
15. muscūli levatōres costārum longi
16. vena obliqua atrii cordis
17. muscūlus abductor pollīcis longus

Завдання 7. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

1. maxillae/tuber

2. pedis/quartus/digītus

3. apīcis/incisūra/cordis

4. gastris/paries/posterior

5. pedis/media/pars

6. pulmōnis/superior/lobus/dextri

7. cavitatis/paries/laterālis/nasi

8. hallūcis/extensor/muscūlus/longus

9. pedis/digitorum/muscūlus/flexor

10. thyroideae/muscūlus/levātor/glandūlae

11. costarum/muscūli/rotatōres/breves

Завдання 8. Перекладіть латинською мовою.

1. верхня губа рота

2. правий шлуночок серця

3. верхівка крижової кістки

4. отвір верхівки зуба

5. слизова оболонка шлунка

6. глибокий м'яз-згинач пальців

7. м'язи-обертачі шиї

8. суглоби правої стопи

9. кістки тіла людини

10. м'яз-опускач верхньої губи

11. бічні п'яткові гілки

12. довгі м'язи-підіймачі ребер

13. короткий відвідний м'яз великого пальця кисті

14. м'яз-підіймач лівої лопатки

15. нижня частина великого вертлюга

16. передня п'яткова суглобова поверхня

17. присередній відросток п'яткового горба

Lectio decima

Заняття № 10.

Тема: Іменники III відміни жіночого роду.

Мета: продовжити вивчення іменників III відміни. Закріпити вміння визначати основу цих іменників. Правильно вживати іменники III відміни в анатомічних термінах.

Родові закінчення іменників III відміни жіночого роду

<i>Закінчення Nom. Sing.</i>	<i>Приклади</i>
-do	longitudo, ĩnis f
-go	cartilago, ĩnis f
-io	articulatio, iōnis f
-es (для рівноскладових)	pubes, pubis f
-as	extremitas, ātis f
-is	auris, auris f
-us (якщо Gen. Sing. закінчується на -utis або -udis)	senectus, ūtis f
пригол. + s	pars, partis f
-x (окрім -ex)	phalanx, āngis f
Винятки canālis, is m dens, ntis m larynx, ngis m margo, ĩnis m pancreas, ātis n pharynx, ngis m tendo, ĩnis m thorax, ācis m vas, vasis n	

NB! Іменник vas, vasis n – «судина» в однині відмінюється за III відміною, а в множині – за II:

судини судин – vasa vasōrum

Лексичний мінімум

Іменники III відміни

auris, is f	– вухо (ot-)
basis, is f	– основа
cartilāgo, ĩnis f	– хрящ (chondr-)
cervix, ĩcis f	– шия, шийка *
cutis, is f	– шкіра (dermat-)
lens, lentis f	– кристалик (phac-)
pelvis, is f	– таз
phalanx, ngis f	– фаланга
regio, ōnis f	– ділянка

* використовується у термінах «cervix utēri» (шийка матки); «cervix dentis» (шийка зуба); але «cervix / collum vesīcae urinariae» (шийка сечового міхура).

Винятки з роду:

dens canīnus	– ікло
dens molāris	– великий кутній зуб, моляр
dens premolāris	– малий кутній зуб, премоляр
dens serotīnus	– запізнілий зуб
dens incisīvus	– різець
larynx, ngis m	– гортань (laryng-)
margo, ĩnis m	– край
pancreas, ātis n	– підшлункова залоза (pancreat-)
pharynx, ngis m	– глотка (pharyng-)
tendo, ĩnis m	– сухожилок (ten-)
thorax, ācis m	– грудна клітка (thorac-)
vas, vasis n	– судина (angi-)

Прикметники

canīnus, a, um	– ікловий
incisīvus, a, um	– різцевий
laryngēus, a, um	– гортанний
molāris, e	– великий кутній
nasālis, e	– носовий
pharyngēus, a, um	– глотковий
premolāris, e	– малий кутній
serotīnus, a, um	– запізнілий
tendinēus, a, um	– сухожилковий

Питання для самоконтролю

1. Назвіть закінчення іменників III відміни жіночого роду?
2. Назвіть слова-винятки з правила жіночого роду.
3. Які особливості відмінювання іменника vas, vasis n?
4. У яких термінах використовується іменник cervix, а в яких – collum?

Завдання 1. Доповніть таблицю.

Словникова форма	Основа	Not. Plur. Переклад	Gen. Plur. Переклад
tendo, ĩnis m	tendin-	tendines сухожилки	tendinum сухожилків
	cartilagin-		
		lentes кришталіки	
regio, onis f			regionum ділянок
	dent-		
		ures вуха	
	phalang-		
margo, inis m			
		radices корені	
	canal-		
basis, is f			

Завдання 2. Узгодьте прикметник з іменником, утворіть форму Gen. Sing. і перекладіть українською мовою.

	<i>Nom. Sing., переклад</i>	<i>Gen. Sing., переклад</i>
basis (externus, a, um)		
cartilago (thyroidēus, a, um)		
margo (dexter, tra, trum)		
auris (internus, a, um)		
pars (cardiācus, a, um)		
fossa (canīnus, a, um)		
pelvis (major, majus)		

Завдання 3. Випишіть слова жіночого роду. Визначте їхню основу.

lac, lactis; amputatio, onis; incus, udis; pharynx, ngis; corpus, oris; axis, is; origo, inis; mater, tris; canālis, is; plasma, atis; arthrosis, is; ureter, eris; caput, itis; plexus, us; mesosalpinx, ngis; pubes, is; fel, fellis; tuberositas, atis; masseter, eris; calcar, aris.

Завдання 4. Перекладіть терміни латиною у Nom. Sing. і Nom. Plur.

	<i>Nom. Sing.</i>	<i>Nom. Plur.</i>
простий суглоб		
крижовий канал		
лімфатична судина		
випинчаста ділянка		
присередній край		
носовий хрящ		
великий кутній зуб		
додатковий хрящ		
гортанний нерв		

Завдання 5. Узгодьте іменники з прикметниками в Nom. Sing. і Nom. Plur.

<i>Nom. Sing.</i>	<i>Nom. Plur.</i>
dens serotīn...	
dens canīn...	
dens incisīv...	
dens molār...	
dens premolār...	

Завдання 6. Перекладіть українською мовою.

1. regio occipitālis
2. cavitas pelvis
3. canālis radīcis dentis
4. basis cranii
5. ventricūlus laryngis
6. incisūra pancreātis
7. dens molāris tertius
8. muscūli rotatōres thorācis
9. vasa cordis
10. sulci cutis
11. canāles incisīvi
12. vasa nervorum
13. margīnes utēri
14. pars laryngēa pharyngis
15. bursa tendīnis calcanei
16. margo anterior pulmōnis sinistri
17. apex radīcis dentis incisīvi
18. regiōnes membri inferiōris
19. canāles palatīni minōres
20. pars transversa muscūli nasālis

Завдання 7. Перекладіть латинською мовою.

1. кора кришталика
2. основа нижньої щелепи
3. п'ятковий сухожилок
4. зовнішнє вухо
5. шийка зуба
6. канал підшлункової залози
7. м'язи глотки
8. залози шкіри
9. фаланги пальців
10. хрящі та (et) суглоби гортані
11. малий таз
12. канал шийки матки
13. судини судин
14. м'язи грудної клітки
15. сухожилки пальців
16. глоткові залози

Завдання 8. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

1. pedis/media/phalanx

2. serotīni/dentis/radix

3. nodi/pelvis/lymphoidei

4. sinister/margo/cordis

5. ossis/basis/cocc̄ygis

6. rotatōres/longi/thorācis/muscūli

7. thyroideae/cornu/inferius/cartilagīnis

8. liberi/membri/articulatiōnes/superiōris

9. inferiōris/liberae/ossa/membri/partis

10. hallūcis/muscūli/sulcus/longi/flexoris/tendīnis

Завдання 9. Перекладіть латинською мовою.

1. основа фаланги стопи

2. поперечна зв'язка шийки

3. верхівка різця

4. внутрішня основа черепа

5. задня шийна ділянка

6. передня поверхня кришталика

7. корінь великого кутнього зуба

8. слизова оболонка гортані

9. судини внутрішнього вуха

10. лімфоїдні вузли таза

11. глибокі лімфатичні судини

12. верхній ріг щитоподібного хряща

13. короткі м'язи-обертачі грудної клітки

14. додаткові хрящі носа

15. задній край кам'янистої частини

16. піхва (vagīna, ae f) сухожилка довгого м'яза-розгинача великого пальця кисті

17. піхви сухожилків нижньої кінцівки

Lectio undecima

Заняття № 11.

Тема: Іменники III відміни середнього роду.

Мета: засвоїти особливості відмінювання іменників III відміни середнього роду в однині та множині.

Родові закінчення іменників III відміни середнього роду

<i>Закінчення Nom. Sing</i>	<i>Приклади</i>
-en	abdōmen, ĩnis n
-ur	femur, ōris n
-us	corpus, ōris n
-ma	diaphragma, ātis n
-e	rete, is n
-al	animal, alis n
-ar	hepar, ātis n
-c	lac, lactis n
-l	fel, fellis n
-t	caput, itis n
Винятки lien, liēnis m splen, splēnis m ren, renis m	

Особливості утворення форм множини

Відмінкові закінчення для форм Nom. та Gen. Plur. див. у занятті № 7 та 8.

NB! Nom. Plur. **-ia** – мають іменники середнього роду з Nom. Sing. на **-e, -al, -ar** (голосний тип).

Наприклад

Решта іменників мають у Nom. Plur. **-a**.

Наприклад

Лексичний мінімум

Іменники III відміни

abdomen, ĩnis n	– живіт (lapar-)
caput, ĩtis n	– голова, головка (cephal-)
crus, cruris n	– гомілка, ніжка (с. cerebri; с. diaphragmātis etc.)
diaphrāgma, ātis n	– діафрагма
femur, ōris n	– стегно, стегнова кістка (також використовується os femōris)
hepar, ātis n	– печінка
rete, is n	– сітка
systema, ātis n	– система

ren, renis m	Винятки з роду: – нирка (perhr-)
splen, ēnis m; lien, ēnis m	– селезінка (splen-)
vagīna, ae f	<i>Іменники I відміни</i> – піхва
abdominālis, e	<i>Прикметники</i> – черевний
callōsus, a, um	– мозолистий
ciliāris, e	– війковий
diaphragmatīcus, a, um	– діафрагмовий
hepatīcus, a, um	– печінковий
femorālis, e	– стегновий
fibrōsus, a, um	– волокнистий
ossēus, a, um	– кістковий
renālis, e	– нирковий
synoviālis, e	– синовіальний

Питання для самоконтролю

1. Які закінчення називного відмінка властиві іменникам III відміни середнього роду?
2. Назвіть іменники-винятки з правила середнього роду.
3. Які особливості відмінювання іменників III відміни середнього роду ви знаєте?

Завдання 1. Доповніть таблицю

<i>Словникова форма</i>	<i>Основа</i>	<i>Not. Plur.</i>	<i>Переклад</i>
os, ossis n	oss-	ossa	кістки
crus, cruris n			
	corpor-		
rete, is n			
			стегна
		capita	
	systemat-		
vas, vasis n			
vulnus, ōris n			рани
oedema, atis n			набряки
			отвори

Завдання 2. Визначте рід іменників III відміни.

inguen, inis...; decussatio, onis...; meninx, ngis...; vomer, eris...., senectus, utis...; poples, itis...; calcar, aris...., epiglottis, idis...; masseter, eris...; appendix, icis...; oedema, atis...; glomus, eris...; doctor, oris...; amputatio, onis...; helix, icis...; tegmen, inis...

Завдання 3. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою.

<i>№</i>	<i>Іменник</i>	<i>Прикметник</i>	<i>Лат. термін</i>	<i>Переклад</i>
1	caput	longus, a, um		
2		brevis, e		
3		mediālis, e		

№	Іменник	Прикметник	Лат. термін	Переклад
4	corpus	callōsus, a, um		
5		cilliāris, e		
6		adipōsus, a, um (жировий)		
7	systema	articulāris, e		
8		lymphoidēus, a, um		
9		urinarius, a, um		
10	vagīna	fibrōsus, a, um		
11		synoviālis, e		
12		carotīcus, a, um		
13	ren	dexter, tra, trum		
14		sinister, tra, trum		
15	crus	dexter, tra, trum		
16		osseus, a, um		
17	rete	articulāris, e		
18		calcaneus, a, um		

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1. головка ребра

2. черевна порожнина

3. ліве стегно

4. додаткова селезінка

5. ниркова фасція

6. війковий край

7. мозолисте тіло

8. венозна сітка

9. головка малогомілкової кістки

10. лімфоїдна система

11. права гомілка

12. діафрагмова поверхня

13. зв'язки печінки

14. ніжки діафрагми

15. піднебінні отвори

16. ниркові частки

Завдання 5. Складіть анатомо-гістологічні терміни, перекладіть українською мовою.

1. hyoidei/corpus/ossis

2. corpōris/genu/callosi

3. abdomīnis/rectus/muscūlus

4. diaphragmatīca/facies/hepātis

5. biliaris/corpus/vesīcae

6. feminīnum/genitāle/systema

7. diaphragmātis/crus/dextrum

8. abdominālis/laterālis/regio

9. muscūli/breve/bicipītis/caput/femoris

10. pelvis/superior/diaphragmātis/fascia

11. capitis/ligamentum/fibulae/anterius

12. tendinum/pedis/vagīnae/digitorum

13. dorsāle¹¹/pedis/venōsum/rete

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1. проста кісткова ніжка

2. довгий м'яз голови

3. ліва частка печінки

4. глибока вена стегна

5. кругла зв'язка печінки

6. міжкістковий нерв гомілки

7. нижній край селезінки

8. прямий м'яз лівого стегна

9. війковий край райдужної оболонки (iris, iridis f)

10. черевна частина сечоводу

11. суглобова сітка коліна

12. діафрагмова поверхня правої легені

13. лімфатичні вузли живота

14. передня поверхня лівої нирки

15. довга головка двоголового м'яза плеча

16. передня гілка ниркової артерії

17. синовіальні піхви сухожилків

18. верхній косий м'яз голови

19. третя головка прямого м'яза стегна

20. нижня фасція діафрагми таза

21. кістки вільної частини верхньої кінцівки

22. правий бічний передній сегмент печінки

23. піхва сухожилків м'язів-розгиначів пальців

Завдання 7. Перекладіть текст.

De corpore humano

Manus (manus, us f – кисть) et pedes membra de corpore humano sunt (e). Manus membra superiora sunt, pedes membra inferiora. Truncus (тулуб) et caput partes in corpora humano sunt. Caput in duas partes dividitur (поділяється) – partem cerebrālem et partem faciālem. Pars cerebrālis frontem (frons, ntis f – лоб), occiput (occiput, itis n – потилиця), verticem (vertex, icis m – маківка) et tempora (tempus, oris n – скроня) continet (містить). Pars faciālis labia, nasum, palpebras, buccas (bucca, ae f – щока) et mentum (mentum, i n – підборіддя) continet.

¹¹ dorsalis, e – тильний

Lectio duodecima

Заняття № 12.

Тема: Прикметники III відміни. Дієприкметники теперішнього часу активного стану. Найвищий ступінь порівняння прикметників.

Мета: Навчитися визначати належність прикметників до певної групи та підгрупи. Узгоджувати прикметники з іменниками, відмінювати прикметники і дієприкметники в однині та множині. Засвоїти особливості вживання прикметників у формі найвищого ступеня порівняння.

Прикметники III відміни поділяються на чотири групи:

трьох закінчень			двох закінчень			одного закінчення			вищого ступеня порівняння		
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
-er	-is	-e	-is		-e		-r			-ior	-ius
							-s				
							-x				
celer	celēris	celēre	temporālis	temporāle		par			superior	superius	
						biceps					
						simplex					
Словникова форма											
celer, ēris, ēre – швидкий			temporālis, e – скроневий			par, paris – парний biceps, bicipītis – двоголовий simplex, īcis – простий			superior, ius – верхній		

Дієприкметники теперішнього часу активного стану (Participium praesentis activi)

Дієприкметники теперішнього часу активного стану є дієслівними формами, але граматично ми розглядаємо їх як прикметники III відміни.

Словникова форма дієприкметників складається

Приклади

Основа дієприкметників визначається

Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються за голосним типом III відміни, як прикметники III відміни одного закінчення.

У терміні узгоджуються з іменником в роді, числі та відмінку.

Приклад відмінювання дієприкметників теперішнього часу активного стану

<i>Рід</i> <i>Відмінок</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom. Sing.	-ns		communīcans	
Gen. Sing.	(nt)-is		communīcantis	
Nom. Plur.	(nt)-es	(nt)-ia	communicantes	communicantia
Gen. Plur.	(nt)-ium		communicantium	

Сполучна судина

vas communīcans

Сполучні судини

vasa communicantia

Особливості відмінювання прикметників III відміни у множині

Прикметники III відміни одного, двох, трьох закінчень та дієприкметники відмінюються за _____ типом. **Nom. Plur.** жіночого та чоловічого родів – закінчення _____, середнього роду – закінчення _____, у Gen. Plur. всіх родів – закінчення _____ (детальніше див. заняття № 8 та Додаток 4).

Прикметники вищого ступеня відмінюються за _____ типом. **Nom. Plur.** жіночого та чоловічого родів – закінчення _____, **Nom. Plur.** середнього роду мають закінчення _____, у **Gen. Plur.** всіх родів – закінчення _____.

	<i>Прикметники 1, 2, 3 закінчень, дієприкметники</i>		<i>Вищий ступінь порівняння</i>	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom. Plur.	-es	-ia	(ior)-es	(ior)-a
Gen. Plur.	-ium		-um	
Nom. Plur.	breves	brevia	superiōres	superiōra
Gen. Plur.	brevium		superiorum	

Найвищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології

Найвищий ступінь порівняння для більшості прикметників у латинській мові утворюється за допомогою _____

Приклади

Прикметники у найвищому ступені порівняння відмінюються за I (f) та II (m, n) відмінами.

Кілька латинських прикметників утворюють найвищий ступінь від так званих суплетивних (різних) основ. Ці форми треба запам'ятати:

	<i>вищий ступінь</i>	<i>найвищий ступінь</i>
parvus, a, um – <i>малий</i>	minor, minus – <i>малий</i>	minimus, a, um – <i>найменший</i>
magnus, a, um – <i>великий</i>	major, majus – <i>великий</i>	maximus, a, um – <i>найбільший</i>
bonus, a, um – <i>добрий</i>	melior, melius – <i>кращий</i>	optimus, a, um – <i>найкращий</i>
malus, a, um – <i>поганий</i>	peior, peius – <i>гірший</i>	pessimus, a, um – <i>найгірший</i>
superus, a, um – <i>верхній</i>	superior, ius – <i>верхній</i>	supremus, a, um – <i>найвищий</i>

NB! Прикметники **magnus, a, um** та **parvus, a, um** у медичній термінології вживаються дуже рідко.

Запам'ятайте:

<i>forāmen (occipitāle) magnum</i>	великий (потиличний) отвір
<i>vena magna cordis = vena cardiāca magna</i>	велика серцева вена
<i>vena parva cordis = vena cardiāca parva</i>	мала серцева вена
<i>muscūlus adductor magnus</i>	великий привідний м'яз
<i>vena saphena magna</i>	велика підшкірна вена
<i>vena saphena parva</i>	мала підшкірна вена
<i>vena magna cerebri = vena cerebrālis magna</i>	велика вена великого мозку

Особливості перекладу термінів із **maximus, minimus**

<i>digitus minimus</i>	мізинець
<i>muscūlus glutēus maximus</i>	великий сідничний м'яз
<i>muscūlus glutēus minimus</i>	малий сідничний м'яз
<i>muscūlus adductor minimus</i>	малий привідний м'яз

Лексичний мінімум

Прикметники III відміни

alāris, e	– криловий
faciālis, e	– лицевий
longitudinālis, e	– повздожний
palmāris, e	– долонний
parietālis, e	– тім'яний; пристінковий (fascia; pleura; lamina)
plantāris, e	– підошовний
sphenoidālis, e ¹²	– клиноподібний
superficiālis, e	– поверхневий
temporālis, e	– скроневий

Дієприкметники

ascendens, ntis	– висхідний
communīcans, ntis	– сполучний
descendens, ntis	– низхідний

¹² В останній ТА надається перевага sphenioideus, a, um

oppōnens, ntis	– протиставний
perfōrans, ntis	– пронизний
permānens, ntis	– постійний
promīnens, ntis	– виступний
recurrens, ntis	– поворотний

Прикметники I–II відміни

magnus, a, um	– великий
parvus, a, um	– малий
maxīmus, a, um	– найбільший
minīmus, a, um	– найменший
suprēmus, a, um	– найвищий
longissīmus, a, um	– найдовший
latissīmus, a, um	– найширший

Іменники

gyrus, i m	– звивина
------------	-----------

Питання для самоконтролю

1. На які групи поділяються прикметники III відміни в залежності від їхніх родових закінчень?
2. За яким типом відмінювання відмінюються прикметники III відміни?
3. Як визначається основа прикметників двох закінчень і одного закінчення?
4. Як визначається основа прикметників вищого ступеня порівняння?
5. Як відмінюються діеприкметники теперішнього часу?
6. Як утворюється форма найвищого ступеня порівняння прикметників?

Завдання 1. Визначте основу прикметників та діеприкметників. Поставте у форми Nom. Plur.

№	Словникова форма	Основа	Nom. Plur (m, f)	Nom. Plur. (n)
1.	permanens, ntis			
2.	longitudinālis, e			
3.	afferens, ntis			
4.	superior, ius			
5.	minīmus, a, um			
6.	communīcans, ntis			
7.	posterior, ius			
8.	plantāris, e			
9.	temporālis, e			
10.	major, majus			
11.	nasālis, e			
12.	scapulāris, e			

Завдання 2. Узгодьте прикметники з іменниками, перекладіть українською мовою.

<i>Іменник</i>	<i>Прикметник</i>	<i>Термін</i>	<i>Переклад</i>
angūlus	sphenoidālis, e		
	frontālis, e		
os	parietālis, e		
	temporālis, e		
	sphenoidēus, a, um		
ligamentum	teres, terētis		
	plantāris, e		
	longitudinālis, e		
cartilago	alāris, e		
digītus	minimus, a, um		
ramus	ascendens, ntis		
	descendens, ntis		
	temporālis, e		
vena	minimus, a, um		
	faciālis, e		
vas	prominens, ntis		
	spirālis, e (спіральний)		

Завдання 3. Узгодьте прикметники з іменниками, поставте термін в Nom. Plur. Перекладіть українською мовою.

	<i>Nom. Sing., переклад</i>	<i>Nom. Plur., переклад</i>
vena (superior, ius)		
forāmen (minor, minus)		
nodus (faciālis, e)		
ligamentum (dorsālis, e – тильний)		
nervus (plantāris, e)		
nodus (superior, ius)		
dens (permanens, ntis)		
cartilago (minor, minus)		
arteria (perforans, ntis)		
forāmen (sacrālis, e)		
gyrus (temporālis, e)		

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1. висхідна частина
2. пронизний нерв
3. виступна судина
4. скронева кістка
5. тім'яна ділянка
6. підошвова зв'язка
7. нижня кінцівка
8. висхідна шийна артерія
9. найдовший м'яз грудної клітки
10. кругла зв'язка печінки
11. низхідна піднебінна артерія
12. великий сідничний м'яз
13. канал лицьового нерва
14. мала серцева вена
15. поверхнева лімфатична судина
16. верхній повздожний м'яз
17. низхідна артерія коліна
18. найдовший м'яз голови
19. кругла зв'язка матки
20. пристінкова фасція таза
21. нижня скронева звивина

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

1. *musculus longissimus colli*
2. *vena magna cordis*
3. *rete venosum plantare*
4. *musculus opponens digiti minimi*
5. *musculus adductor minimus*
6. *angulus sphenoidalis ossis parietalis*
7. *ligamentum plantare longum*
8. *venae minimae cordis*
9. *ramus descendens arteriae occipitalis*
10. *pars petrosa ossis temporalis*
11. *venae perforantes femoris sinistri*
12. *foramina sacralia posteriora*
13. *gyri temporales transversi*
14. *ligamenta interphalangea palmaria*
15. *rami zygomatici nervi facialis*
16. *musculus longitudinalis inferior linguae*
17. *rami perforantes arteriae thoracicae internaе*

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1. постійні зуби

2. підошвові зв'язки

3. малі крилові хрящі

4. поперекові нервові вузли

5. отвори найменших вен

6. малі хрящі гортані

7. короткі війкові нерви

8. передні крижові отвори

9. верхні шийні нервові вузли

10. протиставний м'яз мізинця стопи

11. глибокі скроневі вени

12. пронизні артерії лівого стегна

13. поверхневі вени великого мозку

14. синовіальні піхви пальців стопи

15. сумка найширшого м'яза спини (dorsum, i n)

16. поверхневі передні шийні вузли

17. передні гілки шийних нервів

18. лімфатичні вузли верхньої кінцівки

19. задня поперечна скронева звивина

20. скроневі гілки бічної потиличної артерії

21. задні гілки крижових нервів

Lectio tertia decima

Заняття № 13.

Тема: Іменники IV і V відмін.

Мета: вміти визначати належність іменників до IV і V відмін та рід цих іменників. Відмінювати іменники IV і V відмін в однині та множині, узгоджувати з ними прикметники і дієприкметники.

До IV відміни належать іменники _____ та _____ роду, які в Nominativus Singulāris мають закінчення _____, а в Genetivus Singulāris – _____:

meatus, us m – хід

genu, us n – коліно

NB! Іменник *manus, us f* – «кисть» належить до жіночого роду.

До V відміни належать іменники _____ роду, які мають закінчення _____ в Nominativus Singulāris та _____ в Genetivus Singulāris:

facies, ēi f – поверхня, лице

rabies, ēi f – сказ

NB! Запам'тайте терміни:

слуховий хід – meatus acusticus

слухова труба – tuba auditiva

Лексичний мінімум

Іменники

arcus, us m	– дуга
auditus, us m	– слух
ductus, us m	– протока
hiatus, us m	– розтвір, щілина (hiatus semilunaris)
manus, us f	– кисть (cheir-)
meatus, us m	– хід
plexus, us m	– сплетення
sensus, us m	– чуття (-aesth-)
sinus, us m	– пазуха
concha, ae f	– раковина
medulla, ae f	– мозок, мозкова речовина
organum, i n	– орган
septum, i n	– перегородка
tuba, ae f	– труба

Прикметники

acusticus, a, um	– слуховий (meatus, porus)
auditivus, a, um	– слуховий (tuba)
sensorius, a, um	– чутливий
spinālis, e	– спинномозковий (із назвами м'зів, відростків «остьовий»)
medulla spinālis	– спинний мозок (myel-)
medulla ossis	– кістковий мозок

Питання для самоконтролю

1. Які іменники належать до IV відміни?
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого і середнього роду IV відміни.
3. Який іменник жіночого роду належить до IV відміни?
4. Які іменники належать до V відміни?
5. Які прикметники на позначення «слуховий» використовуються в термінах «слуховий хід» і «слухова труба»?

Завдання 1. Узгодьте іменники з прикметниками, оберіть правильне закінчення, перекладіть українською мовою.

<i>Іменник</i>	<i>Прикметник</i>	<i>Nom. Sing.</i>	<i>Переклад</i>
processus	zygomatīcus, a, um		
	sphenoidālis, e		
arcus	superficiālis, e		
	tendinēus, a, um		
cornu	superior, ius		
	laterālis, e		
	coccygēus, a, um		
facies	anterior, ius		
	temporālis, e		
sinus	frontālis, e		
	carotīcus, a, um		

Завдання 2. Допишіть закінчення прикметників, поставте термін у множину та перекладіть українською мовою.

<i>Nom. Sing.</i>	<i>Nom. Plur.</i>	<i>Переклад</i>
plexus venos...		
processus transvers...		
sinus frontal...		
cornu sacral...		
facies intern...		
processus super...		
cornu min...		
facies medial...		
organum genital...		

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

1. meatus acusticus
2. hiatus sacrālis
3. arcus vertebrae
4. nervus sensorius
5. tuba auditīva
6. manus sinistra
7. genu nervi faciālis
8. facies ossium
9. muscūli faciēi
10. ductus lymphatīci
11. orgāna lymphoīdea
12. articulatiōnes manus
13. concha nasālis suprema
14. arcus ductus thoracīci
15. pars ossea septi nasi
16. ductus pancreatīcus accessorius
17. sulcus tubae auditīvae
18. septum sinuum frontaliū
19. cornu majus ossis hyoīdei
20. facies dorsāles digitōrum manus
21. processus laterālis tubēris calcānei
22. plexus venōsus carotīcus internus

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1. права кисть
2. перегородка язика
3. порожнина раковини
4. орган слуху
5. кістковий мозок
6. глибока долонна дуга
7. права грудна протока
8. зовнішній слуховий хід
9. хрящ слухової труби
10. заднє шийне сплетення
11. дуга грудної протоки
12. борозна поперечної пазухи
13. середній носовий хід (букв. хід носа)
14. кістки кисті
15. пальці лівої кисті
16. печінкові протоки
17. органи чуттів
18. шлункові сплетення

19. поперекова частина спинного мозку
20. пазуха порожнистих вен
21. долонні поверхні пальців
22. перегородка клиноподібних пазух
23. сплетення спинномозкових нервів
24. кісткова частина слухової труби
25. нерв зовнішнього слухового ходу
26. малі під'язикові протоки
27. волокнисті піхви пальців кисті
28. венозне сплетення каналу під'язикового нерва
29. задній ріг спинного мозку
30. розтвір каналу великого кам'янистого нерва

Завдання 5. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

1. acusticus/meatus/internus
2. callosi/genu/corpōris
3. zygomatīcus/cranii/arcus
4. sulcus/petrōsi/sinus/superioris
5. tendinous/fasciae/pelvis/arcus
6. sensoria/faciālis/nervi/radix
7. synoviāles/vaginae/manus/digitorum
8. genitalia/feminīna/organa/externa
9. coccygēa/spinālis/medullae/pars
10. palmāris/superficiālis/arcus/venōsus
11. durae/sinus/matris

Lectio quarta decima

Заняття № 14.

Тема: Підготовка до поточного підсумкового контролю.

Мета: повторити вивчений матеріал. Закріпити навички перекладу багатослівних анатомічних термінів.

Лексичний мінімум

Іменники

caecum, i n	– сліпа кишка (typhl-)
colon, i n	– ободова кишка (col-)
duodēnum, i n	– дванадцятипала кишка (duoden-)
fissūra, ae f	– щілина
intestīnum, i n	– кишка (enter-)
rectum, i n	– пряма кишка (proct-)
oesophāgus, i m	– стравохід (oesophag-)
plīca, ae f	– складка
sternum, i n	– грудина

Прикметники

commūnis, e	– загальний
rectālis, e	– ректальний
sternālis, e	– грудинний
subcutanēus, a, um	– підшкірний
oesophagēus, a, um	– стравохідний

Завдання 1. Перекладіть українською мовою.

1. ganglia sacralia
2. plīcae coli
3. angūlus sterni
4. arteria rectālis media
5. arteria descendens genus dextri
6. bursae membri superiōris
7. articulatiōnes composītae et simplīces
8. crus ossēum simplex
9. plexus rectālis inferior
10. muscūli rotatōres thorācis
11. colon ascendens et descendens
12. facies articulāris sternālis
13. muscūli levatōres costārum
14. bursa subcutanēa calcaneā
15. muscūlus articulāris genus
16. bursa tendīnis calcanei
17. pars superior duodēni
18. plīcae transversae recti
19. muscūlus obliquus externus abdominis
20. processus articulāris superior vertebrae lumbālis

Завдання 2. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

1. canālis/utēri/cervīcis

2. mandibūlae/articulāres/venae

3. profundi/nervi/temporāles

4. cornua/hyoidei/ossis

5. carotīcus/communis/plexus

6. caput/pterygoidei/superius/muscūli

7. laterāle/recti/ligamentum

8. interōssēa/communis/arteria

9. tendinum/musculorum/vagīna/flexorum/communis

10. fibūlae/capītis/articulāris/facies

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1. зв'язки печінки

2. кістки пальців кисті

3. венозна сітка стопи

4. висхідна частина дванадцятипалої кишки

5. зв'язка головки маломілкової кістки

6. задня ділянка правого плеча

7. суглоб головки ребра

8. лімфатичні вузли грудної клітки

9. найширший м'яз спини

10. суглобова поверхня горбка ребра

11. артерія крилоподібного каналу

12. права грудна частина діафрагми

13. судини внутрішнього вуха

14. передні вени серця

15. частки щитоподібної залози

16. внутрішня основа черепа

17. поперечні складки прямої кишки

18. малі піднебінні канали

19. верхній край селезінки

20. латеральний край правої нирки

21. сухожилки м'яза-згинача пальців

22. верхній край підшлункової залози

23. верхня щитоподібна вена

24. лобова гілка поверхневої скроневої артерії

25. малі крильні хрящі

26. малі піднебінні отвори

27. прямий м'яз стегна

28. довга головка двоголового м'яза стегна

29. глоткові гілки блукаючого (vagus, a, um) нерва

30. верхній косий м'яз голови

31. стінки третього шлуночка

32. пронизні артерії стегна

33. повздожжня складка дванадцятипалої кишки

34. черевна частина стравоходу

35. загальна печінкова артерія

36. задні гілки поперекового нерва

37. стравохідне сплетення блукаючого нерва

38. поперечна щілина великого мозку

39. поверхнева гілка присередньої підшовової артерії

40. підшкірні вени живота

Відмінкові закінчення

Відміна	I		II		III			IV		V
	Singularis									
Рід Відмінок	f	m	n	m	f	n	m	n	f	
Nom.	-a	-us -er	-um -on	різні			-us	-u	-es	
Gen.	-ae	-i		-is			-us		-ei	
Dat.	-ae	-o		-i			-ui	-u	-ei	
Acc.	-am	-um	=Nom.	-em		=Nom.	-um	-u	-em	
Abl.	-a	-o		-e/-i			-u		-e	
	Plurālis									
Nom.	-ae	-i	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es	
Gen.	-arum	-orum		-um/-ium			-uum		-erum	
Dat.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus	
Acc.	-as	-os	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es	
Abl.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus	

Додаток 2

Визначення основ іменників

Відміна	Схема	Приклад
I	Gen. Sing. – ae	vena, ae f: venae – ae = ven-
II	Gen. Sing. – i	musculus, i m: musculi – i = muscul- tuberculum, i n: tuberculi – i = tubercul-
III	Gen. Sing. – is	forāmen, inis n: foramīnis – is = foramin- apex, icis m: apicis – is = apic-
IV	Gen. Sing. – us	processus, us m: processus – us = process- cornu, us n: cornus – us = corn-
V	Gen. Sing. – ei	facies, ei f: faciei – ei = faci-

Додаток 3

Визначення основ прикметників

Відміна	Група	Схема	Приклад
I–II		Nom. Sing. f – ae	latus, a, um: lata – a = lat- sinister, tra, trum: sinistra – a = sinistr-
III	2-х закінчень	Nom. Sing. f/m – is	frontālis – is = frontal-
	1-го закінчення	Gen. Sing. – is	simplex, icis: simplicis – is = simplic-
	вищій ступінь порівняння	Nom. Sing. m/f	superior, ius: superior

Типи іменників III відміни

1. Приголосний	Нерівноскладові іменники з основою Gen. Sing. на 1 приголосний	Nom. Sing. index Gen. Sing. indic-is
2. Мішаний	а) нерівноскладові іменники з основою Gen. Sing. на 2 приголосних	Nom. Sing. dens Gen. Sing. dent-is
	б) рівноскладові іменники з закінченням Nom. Sing. на -es, -is	Nom. Sing. canālis Gen. Sing. canal-is
3. Голосний	Іменники середнього роду з закінченням Nom. Sing. -e, -al, -ar	Nom. Sing. rete Gen. Sing. ret-is

Стоматологія

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

bucca, ae f	– щока
corona, ae f	– коронка
gingīva, ae f	– ясна
mandibŭla, ae f	– нижня щелепа
maxilla, ae f	– верхня щелепа
papilla, ae f	– сосочок
pulpa, ae f	– пульпа

Іменники II відміни

dentīnum, i n	– дентин
enamĕlum, i n	– емаль
cementum, i n	– цемент
palātum, i n	– піднебіння
periodontium, i n	– зубне окістя, періодонт
alveŏlus, i m	– комірка

Іменники III відміни

cuspis, ūdis f	– вістря
----------------	----------

Прикметники I–II відмін

deciduus, a, um	– молочний
-----------------	------------

Прикметники III відміни

alveolāris, e	– коміркового
buccālis, e	– щічний
coronālis, e	– коронкового (pulpa)
dentālis, e	– зубний
distālis, e	– дальший
disto-	– дальньо-
gingivālis, e	– ясенний
labiālis, e	– губний
linguālis, e	– язиковий
mandibulāris, e	– нижньощелепний
maxillāris, e	– верхньощелепний

mesiālis, e	– ближчий
mesio-	– ближньо-
palatinālis, e	– піднебінний
permanens, ntis	– постійний

Завдання 1. Перекладіть терміни українською.

1. enamēlum dentis
2. pulpa dentis
3. basis mandibulae
4. facies mesialis
5. radix distalis
6. fossa canina
7. cuspis distobuccalis
8. sinus maxillaris
9. margo gingivalis
10. palatum osseum
11. facies buccalis dentis
12. cavitas coronae dentis
13. foramen apicis radices dentis
14. apex cuspidis buccalis
15. crista cuspidis mesiolingualis
16. glandulae buccales
17. alveoli dentales
18. dentes decidui
19. dentes permanentes
20. arteria alveolaris inferior
21. plexus dentalis superior
22. arcus dentalis mandibularis
23. sulcus palatinus major maxillae
24. dens molaris tertius
25. pars alveolaris mandibulae
26. dens caninus maxillaris
27. alveoli dentales mandibulae
28. dentes incisivi mandibulares
29. septa interalveolaria maxillae
30. dens caninus maxillaris dexter
31. dens molaris mandibularis primus sinister

Завдання 2. Перекладіть терміни латиною у Nom. Sing. та Nom. Plur.

	<i>Термін</i>	<i>Nom. Sing.</i>	<i>Nom. Plur.</i>
1.	молочний зуб		
2.	малий кутній зуб		
3.	кутня залоза		
4.	верхньощелепна вена		
5.	різцевий отвір		

6.	щічна залоза		
7.	зубна комірка		
8.	піднижньощелепний вузол		
9.	верхня зубна гілка		
10.	задній верхній комірковий нерв		

Завдання 3. Перекладіть терміни латинською мовою.

1.	сосочок зуба
2.	тіло верхньої щелепи
3.	зубне окістя
4.	язикове вістря
5.	тверде піднебіння
6.	ясенна борозна
7.	коронкова пульпа
8.	отвір нижньої щелепи
9.	щічний корінь зуба
10.	верхівка різця
11.	нижнє зубне сплетення
12.	гребінь дальшого вістря
13.	дальша поверхня зуба
14.	глибока артерія язика
15.	виличний відросток верхньої щелепи
16.	верхньощелепна зубна дуга
17.	коміркові отвори
18.	нижньощелепні різці
19.	верхні коміркові нерви
20.	міжкоміркові перегородки нижньої щелепи
21.	щічні гілки лицьового нерва
22.	щічна поверхня великого кутнього зуба
23.	шийка верхньощелепного різця
24.	ясенні гілки верхніх коміркових нервів
25.	зубні гілки передньої верхньої коміркової артерії

Додаток 6

Прийменники і сполучники

Сполучник

Поєднує однорідні члени речення або терміна.

et – і, та

Cavitas abdominis **et** pelvis – порожнина живота і таза

Vaginae tendinum **et** bursae – піхви сухожилків та сумки

Прийменник

Виражають зв'язки між елементами терміна. Уточнюють розташування, напрям руху, час. Поєднуються з іменниками і прикметниками у Accusativus, Ablativus або у обох відмінках.

з Accusativus		з Ablativus	
ante	перед, до	a, ab, abs	від
apud	біля, при	de	з (чого), про
ad	до, при, для	cum	з (ким, чим)
circum/circa	навколо	ex, e	з, із (кого, чого)
contra	проти	sine	без
inter	між	pro	для, на користь, перед, замість
extra	поза, крім		
intra	всередині		
infra	під, нижче		
supra	над, вище		
per	через, по		
post	ззаду, після		
trans	через		

Прийменники з Accusativus та Ablativus

in в, на	+ Acc. куди? in venam – у вену	+ Abl. де? in vena – у вені
sub під	+ Acc. куди? sub linguam – під язик	+ Abl. де? sub lingua – під язиком
Ramus communicans cum nervo (Abl. Sing.) zygomatico (Abl. Sing.)–		сполучна гілка з виличним нервом
Rami ganglionares ad ganglion (Acc. Sing.) submandibulare (Acc. Sing.)		вузлові гілки до піднижньощелепного вузла

Відмінювання іменників

Іменники III відміни. Особливості відмінювання

Приголосний тип	Мішаний тип	Голосний тип
Abl. Sing. -e Nom. Plur. (n) -a Gen. Plur. -um	Abl. Sing. -e Nom. Plur. (n) -ia Gen. Plur. -ium	Abl. Sing. -i Nom. Plur. (n) -ia Gen. Plur. -ium

Іменники грецького походження

Іменники ж. р. із закінченням Nom. Sing. - sis : <i>diagnosis, is f</i>	Іменники с. р. із закінченням Nom. Sing. - ma : <i>systema, atis n</i>
Acc. Sing. - im Abl. Sing. - i Gen. Plur. - ium	Gen. Sing. - atis Abl. Plur. - is
basis, is f – основа apophysis, is f – апофіз synchondrosis, is f – синхондроз	systema, atis n – система chiasma, atis n – перехрестя diaphragma, atis n – діафрагма

Відмінювання прикметників

Прикметники I–II відміни відмінюються аналогічно до іменників I- та II відміни.

Прикметники III відміни

<i>Прикметники одного, двох, трьох закінчень; дісприкметники</i>	<i>Вищий ступінь порівняння</i>
За голосним типом іменників III відміни: Abl. Sing. -i ; Nom. та Acc. Plur. (n) -ia ; Gen. Plur. -ium .	За приголосним типом іменників III відміни: Abl. Sing. -e ; Nom. та Acc. Plur. (n) -a ; Gen. Plur. -um .

Завдання 1. Визначте рід, відмінок та число іменників.

venas, rami, musculus, vaginam, faciebus, fasciam, canalium, tendines, hominem, nervo, sinu, segmentum, plexibus, gastris, pulmonibus, vertebrae, radicem, systema, ossa, articulatione, tubam, ductum, aponeurosi, pulmonibus, cartilagine.

Завдання 2. Доповніть закінчення. Перекладіть українською мовою.

a) sub cost..., supra vertebr..., intra ven..., ad arteri..., contra aort..., circum crist..., intra arteri..., extra vesic..., cum cost..., supra maxill..., ad palpebr... in crani..., intra muscul..., sub ocul..., extra crani..., supra muscul..., ad coll..., de cerebr..., supra nerv... (Plur.), in crani... (+Abl.), inter labi... (Plur.), cum nerv..., post coll..., trans cerebr..., ante ocul... (+Plur.), contra nucle....

b) ab ped..., ad pulmon..., inter cartilagin..., inter tendin..., supra corp..., infra trochanter..., infra ureter..., extra hepa..., intra pelv..., cum vas..., intra cor..., inter phalang..., supra pancrea..., extra abdom..., ad diaphragm..., trans thorac..., intra gastr..., infra aur..., cum region..., inter foram..., cum radic..., ab cortic..., extra lent..., infra cervic..., de corp..., infra synchondros..., cum muscul... depressor..., ad ren..., circum cor..., pro homin... (Plur.), inter oss... (Plur.), in gastr... (+Abl.), inter pariet... (Plur.), inter phalang... (+Plur.),

c) intra plex..., cum corn..., extra meat..., cum process..., sub faci..., in faci... (+Abl.), cum process..., extra sin..., supra duct..., in man..., trans meat..., ab arc...

d) sub scapul... dextr..., intra ven... cav..., pro muscul... glute..., ex ventricul... sinistr..., supra ocul... dextr..., infra muscul... deltoid..., in ventricul... dextr... (+Acc.), cum foss... medi... cranii, ad digit... prim..., circum glandul... thyroid..., a braci... dextr..., in nucl... accessori....

e) apud ram... bronchial..., sine dent... molar..., infra vertebr... cervical..., per arteri... descendens..., de vertebr... cervical..., in cavitat... abdominal..., apud line... temporal..., sine articulation... mandibular..., intra capsul... articular..., sub arteri... ascendens..., in os... occipital..., per ligament... articular... (Plur.), in region... lateral... (+Acc.), ad aponeuros... muscoli bicipit..., e canal... vertebral..., per sulc... medial..., cum ram... communicant..., sub nerv... facial... (Plur.), in pariet... posterior... (+Abl.), in margin... anterior... pulmonis sinistr..., a dent... superior... (Plur.).

Задання 3. Перекладіть латинською мовою.

а) під язиком, під язик, на нижній щелепі, на верхній щелепі, від трахеї (trachea, ae f), усередині артерії, під лопаткою, поза ямкою, усередині вени, під ребро, над ребром, від ямки, під малогомілковою кісткою, з веною, із вени, до великогомілкової кістки, у міхур, в артерію, від залози, над шлуночком, до гілки нижньої щелепи, при шиї, всередині нерва, від борозни, на вузлі, з пальця, біля ока, у зв'язці, над губою, всередині частки. між хребцями; через артерії; до шийки, через пряму кишку, між губами та щоками, між пальцями, перед очима, з м'язами.

б) всередині каналу, із зуба, через стінку, біля серця, через горб, на вказівному пальці, всередині м'яза-розгинача, всередині стопи, під черевцем, над легенею, під стопу, для сечоводу, біля м'яза-обертача, від м'яза-підіймача, на стінці, під зубом, від глотки, до хряща, під шкіру, через рот, про гортань, у грудній клітці, під підшлункову залозу, під основою, через анастомоз, між судинами, до апоневрозу, над вухом, під підшлунковою залозою, нижче діафрагми, поза печінкою, до нирок, за тазом, під діафрагмою, для системи, на краю матки, від верхівки легені, під кору великого мозку, між хрящами, між легенями, над стопами, з людьми, у синдесмозі черепа, під фасцією таза.

в) під правим оком, від лімфатичного вузла, всередині іклової ямки, над схрещеною зв'язкою, для поперечної зв'язки, вище грудної артерії, над лівим оком, під правою лопаткою, всередині порожнистої вени, від внутрішньої губи, з чутливим нервом, над лівою лопаткою, усередині слухової труби, навколо сідничного м'яза, під слизову оболонку, над четвертим ребром, навколо лімфатичних вузлів, про вільні кінцівки.

г) від пронизної артерії, до постійного зуба, з підошовною зв'язкою, без медіального відростка, від потиличного кута, у великий м'яз, у лицьовому нерві, нижче поперекового хребця, над передньою стінкою, між черепними борознами, всередині носового отвору, нижче лобового горба, від двоголового м'яза, з висхідною артерією, без короткого відростка, під верхню губу, через малий таз, у жовчну протоку, на куприковому розі, з правою кистю, всередині венозної протоки, поза слуховим проходом.

д) через бічний край стопи, у потиличній кістці, на шийному та на грудному хребці, між скроневою і тім'яною кісткою, на праву бічну ділянку, до каналів скроневої кістки, сполучні гілки з лицьовим нервом, до верхніх молярів, у ділянці нижньої кінцівки, на задній стінці артерії, між малим та великим тазом, до нижнього краю потиличного отвору, від бічної поверхні зуба, на передній поверхні суглоба коліна, від остистих відростків грудних хребців, над пазухою порожніх вен правого передсердя, до малого рогу під'язикової кістки.

Додаток 7

Греко-латинські терміоеlementи

	<i>Грецький корінь</i>	<i>Латинське значення</i>	<i>Українське значення</i>
1.	aden-	glandula, ae f	залоза
2.	alg-, odyn-	dolor, oris m	біль
3.	angi-	vas, vasis n	судина
4.	anthrop-	homo, inis m	людина

5.	-arthr-	articulatio, onis f	суглоб
6.	blephar-	palpebra, ae f	повіка
7.	cardi-	cor, cordis n	серце
8.	cephal-	caput, itis n	голова
9.	cheil-	labium, i n	губа
10.	chol(e)-	fel, fellis n	жовч
11.	cholecyst-	vesica fellea	жовчний міхур
12.	chondr-	cartilago, inis f	хрящ
13.	col-	colon, i n	ободова кишка
14.	cyt-	cellula, ae f	клітина
15.	cyst-	vesica urinaria	сечовий міхур
16.	dactyl-	digitus, i m	палець
17.	derm(at)-	cutis, is f	шкіра
18.	duoden-	duodenum, i n	дванадцятипала кишка
19.	encephal-	cerebrum, i n	великий мозок
20.	enter-	intestinum, i n	кишка
21.	gastr-	gaster, tris f	шлунок
22.	gingiv-	gingiva, ae f	ясна
23.	gnath-	maxilla, ae f	верхня щелепа
24.	gloss-	lingua, ae f	язик
25.	gon-	genu, us n	коліно
26.	haem-, haemat-	sanguis, inis m	кров
27.	hepat-	hepar, atis n	печінка
28.	hist-	tela, ae f	тканина
29.	hyster-, metr-*	uterus, i m	матка
30.	kerat-	cornu, us n; cornea, ae f	ріг; рогівка
31.	lapar-	abdomen, inis n	живіт
32.	laryng-	larynx, ngis m	гортань
33.	mast-	mamma, ae f	грудь
34.	mening-	mater, tris f	мозкова оболонка
35.	myel-	medulla, ae f	спинний мозок
36.	my(o)-, myos-*	musculus, i m	м'яз
37.	neur-	nervus, i m	нерв
38.	nephr-	ren, renis m	нирка
39.	nos(o)-, path-	morbus, i m	хвороба
40.	odont-	dens, tis m	зуб
41.	oesophag-	oesophagus, i m	стравохід
42.	onc-	tumor, oris m	пухлина
43.	onych-	unguis, is m	ніготь
44.	omphal-	umbilicus, i m	пупок
45.	ophthalm-	oculus, i m	око
46.	oste-	os, ossis n	кістка
47.	ot-	auris, is f	вухо

48.	pancreat-	pancreas, atis n	підшлункова залоза
49.	pharyng-	pharynx, ngis m	глотка
50.	phleb-	vena, ae f	вена
51.	pneumon-	pulmo, onis m	легеня
52.	pod-	pes, pedis m	стопа
53.	proct-	rectum, i n	пряма кишка
54.	psych-	mens, mentis f	душа
55.	rhin-	nasus, i m	ніс
56.	salping-	tuba, ae f	труба (маткова)
57.	somat-	corpus, oris n	тіло
58.	splanchn-	viscera, um n	внутрішні органи
59.	splen-	lien, enis m; splen, enis m	селезінка
60.	spondyl-	vertebra, ae f	хребець
61.	stomat-	os, oris n	рот, ротова порожнина
62.	syndesm-, desm-	ligamentum, i n	зв'язка
63.	ten-	tendo, inis m	сухожилок
64.	thorac-	thorax, acis m	грудна клітка
65.	thyreo-	glandula thyreoidea	той, що має відношення до щитоподібної залози
66.	typhl-	caecum, i n	сліпа кішка
67.	urethr-	urethra, ae f	сечовипускний канал

* вживаються у термінах на позначення запалення: myositis, endometritis

<i>Кінцеві терміноелементи</i>		
-algia, ae f	dolor, oris m	біль
-(o)logia, ae f	doctrina, ae f	наука, вчення
-(o)pathia, ae f	morbus, i m	хвороба
<i>Суфікси</i>		
-itis, idis f	inflammatio, onis f	запалення
-osis, is f	morbus, i m	захворювання
-oma, atis n	tumor, oris m	пухлина

Структура клінічного терміна

arthr-itis *запалення суглоба*
arthr-osis *захворювання суглоба*
arthr-oma *пухлина суглоба*
arthr-o*-logia *наука про суглоби*
arthr-o-pathia *хвороба суглобів*
arthr-algia *біль суглоба*

* З'єднувальний «о» додається, якщо кінцевий елемент починається з приголосного (-o-logia).

Завдання 1. Визначте грецькі терміноелементи. Поясніть терміни.

gastritis	запалення шлунка	ophthalmologia	
adenoma		glossalgia	
syndesmologia		nephrosis	
oncologia		histologia	
dermatosis		pharyngitis	
neuropathia		chondropathia	
angiopathia		omphalitis	
odontalgia		nosologia	

Завдання 2. Утворіть терміни зі значенням:

1. наука про клітини
2. пухлина спинного мозку
3. запалення печінки
4. захворювання вени
5. запалення м'яза
6. наука про ротову порожнину
7. судинна пухлина
8. біль сечового міхура
9. запалення матки
- 10 наука про людину
- 11 запалення повіки
- 12 захворювання щитоподібної залози
- 13 хвороба хребців
- 14 головний біль
- 15 пухлина мозку

Література

1. Анатомія людини : веб-сайт. URL: <https://anatom.ua/nomina-anatomica/>
2. Дерев'янченко Н. В., Литовська О. В. Латинська мова та медична термінологія : навч. посібник (для студентів вищих мед. навч. закладів). Харків : ХНМУ, 2017. 172 с.
3. Латинська мова та основи медичної термінології : національний підручник / Л. Ю. Смольська, П. А. Содомора, Д. Г. Шега та ін. Київ : ВСВ «Медицина», 2019. 472 с.
4. Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська та ін. 2-е видання. Київ : ВСВ «Медицина». 2020. 464 с.
5. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) : навч. посібник // В. Г. Черкасов, І. І. Бобрик, Ю. Й. Гумінський. Вінниця : Нова книга, 2010. 388 с.
6. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. / Л. І. Петрух, І. М. Головка. Київ : Медицина. Т. 1, 2012. 704 с.; Т. 2, 2013. 744 с.; Т. 3, 2016. 744 с.; Т. 4, 2016. 600 с.
7. Atlas of Human Anatomy = Атлас анатомії людини : переклад 7-го англ. вид. : двомовне вид. / Френк Г. Неттер. Київ : Медицина, 2020. 736 с.
8. FIPAT. Terminologia Anatomica. 2nd ed. FIPAT.library.dal.ca. Federative International Programme for Anatomical Terminology, 2019.
9. Medical Terminology for Health Professions / Ann Ehrlich, Carol L. Schroeder, Laura Ehrlich, Katrina Schroeder Smith. Cengage Learning; 8th ed., 2016. 688 p.
10. Stedman's Medical Dictionary for the Health Professions and Nursing. Stedman's; 7th edition. 2011. 2439 p.

Навчальне видання

**Латинська мова
та медична термінологія
Частина I
Анатомічна термінологія**

**Робочий зошит
до практичних занять для здобувачів вищої медичної освіти
(спеціальність 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», 221 «Стоматологія»)**

Упорядники Дерев'янченко Наталя Володимирівна
 Литовська Олександра Веніамінівна
 Колісник Марина Ігорівна
 Некрашевич Тетяна Василівна
 Лелюк Олена Олександрівна

Відповідальний за випуск Н. В. Дерев'янченко

Комп'ютерна верстка О. Ю. Лавриненко

Формат А4. Ум. друк. арк. 10,0. Зам. № 24-34406.

**Редакційно-видавничий відділ
ХНМУ, пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknmurio@gmail.com, vid.redact@knu.edu.ua**

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.200